

Vårdföretagarnas Assistansbarometer

december 2024

Innehållsförteckning

1. Månadens specialstudie: Utveckling av assistansbrukare med hänsyn tagen till befolkningsutvecklingen
2. Månadsutveckling, november 2024
3. Assistansbrukare och assistansutförare 2014-2023
4. Ersättning, kostnader och resursanvändning 2014-2023
5. Sysselsättning och löneläge 2014-2023
6. Vårdföretagarnas förslag för förbättring av den personliga assistansen
7. Viktiga frågor för Vårdföretagarna inom den personlig assistansen
8. Lagstiftning personlig assistans

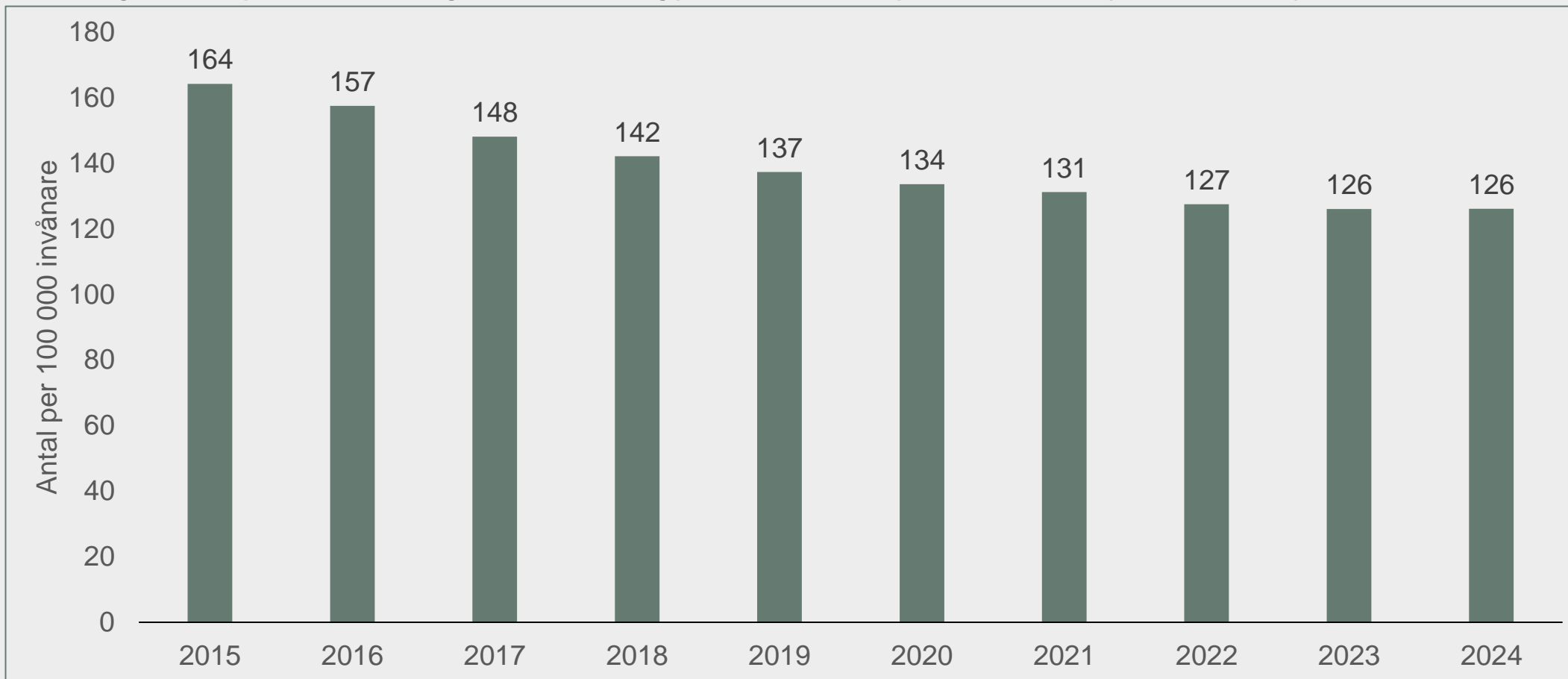
1. Månadens specialstudie: Utveckling av assistansbrukare med hänsyn tagen till befolkningsutvecklingen

Månadens specialstudie: Utveckling av assistansbrukare med hänsyn tagen till befolkningsutvecklingen

- Antalet individer med statlig assistansersättning per 100 000 invånare har minskat kraftigt den senaste 10-årsperioden.
- Mellan november 2015 och november 2024 minskade antalet individer med statlig assistansersättning per 100 000 invånare från 164 till 126.
- Minskningen motsvarade en procentuell nedgång med 23,2 procent, vilket kan jämföras med en nedgång på 17,6 procent av det faktiska antalet individer med statlig assistansersättning under samma period.
- I 10 av 13 åldersgruppen har antalet individer med statlig assistansersättning minskat procentuellt mer när hänsyn tas till befolkningsutvecklingen den senaste 10-årsperioden.
- Störst skillnad mellan den faktiska procentuell utvecklingen av antalet brukare och utvecklingen an antalet brukare per invånare var det i åldersgruppen 30-34 år. Den faktiska ökningen av antalet brukare var 30,1 procent medan utvecklingen med hänsyn till befolkningsutvecklingen var 4,3 procent, en skillnad på 26 procentenheter.
- Störst procentuell minskning med hänsyn tagen till befolkningsutveckling var det i åldersgruppen 60-64 år där antalet minskade med 43 procent.

Den kraftiga nedgången av antalet personer med assistansersättning förstärks när hänsyn tas till befolkningsutvecklingen

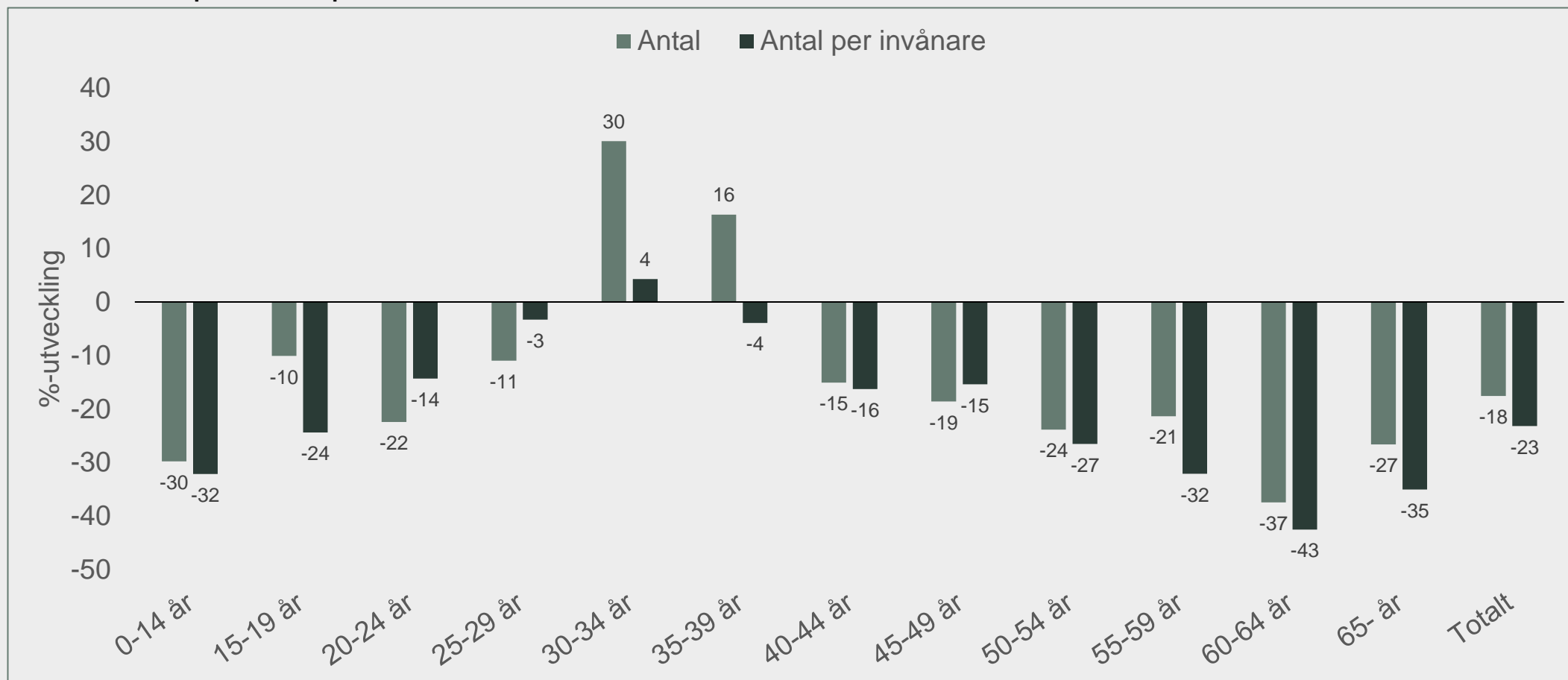
Utveckling av antalet personer med statlig assistansersättning per 100 000 invånare perioden 2015-2024 (november månad)

Källa: Försäkringskassan & SCB

Stora skillnader i utvecklingen av personer med statlig assistansersättning i olika åldersgrupper med hänsyn tagen till befolkningsutveckling

Procentuell förändring av antalet personer med statlig assistansersättning i olika åldersgrupper mellan november 2015 och november 2024, faktiskt antal respektive antal per invånare

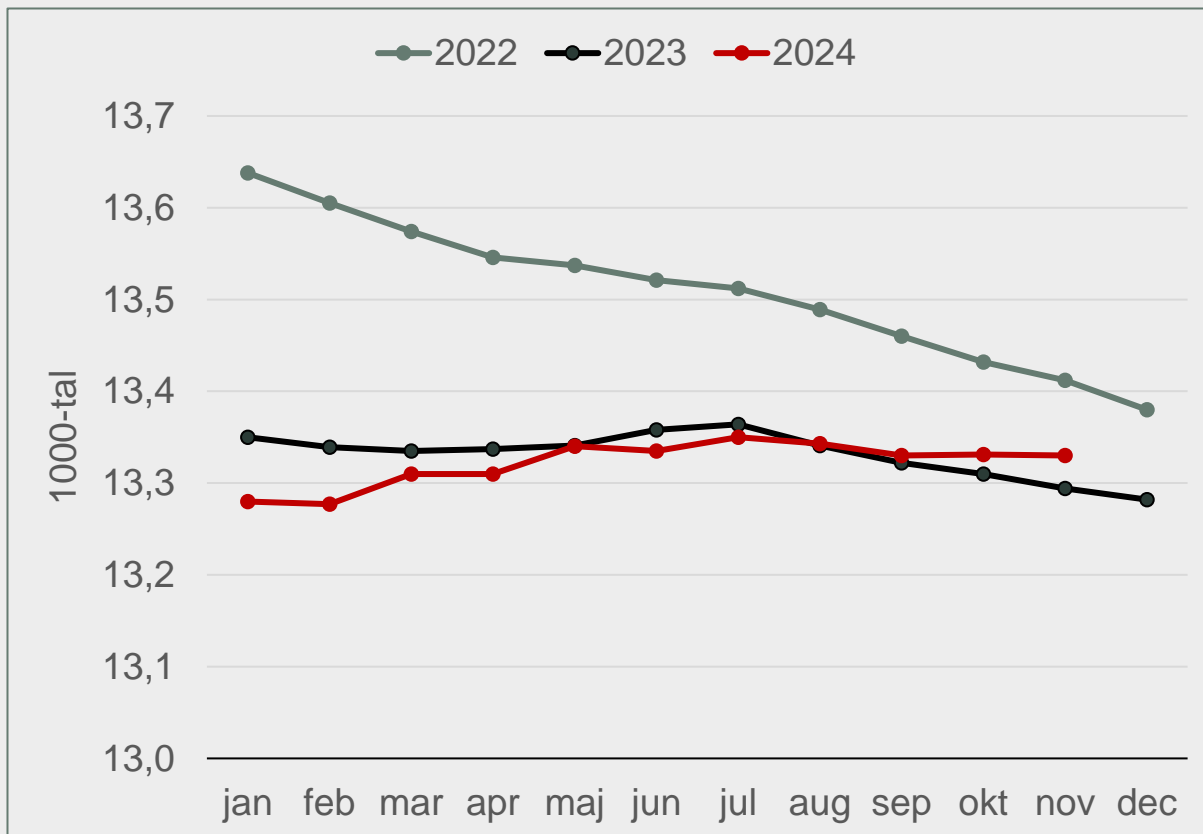

Källa: Försäkringskassan & SCB

2. Månadsutveckling, november 2024

Antal brukare

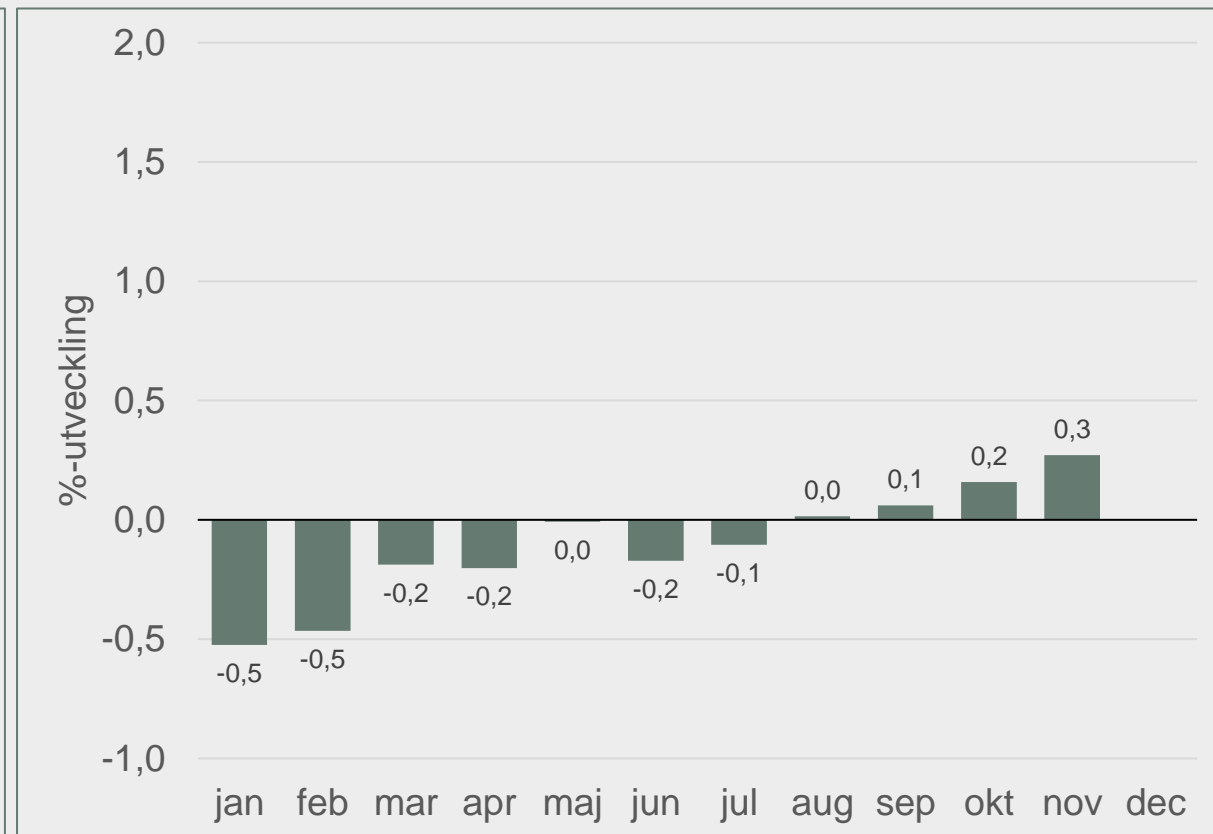
Antal brukare med statlig assistansersättning

Antal brukare med statlig assistansersättning var 13 330 i november 2024. Det var 36 personer fler än motsvarande månad 2023.

Källa: Försäkringskassan

Procentuell utveckling av brukare med statlig assistansersättning månad för månad under 2024 jämfört med motsvarande månader 2023

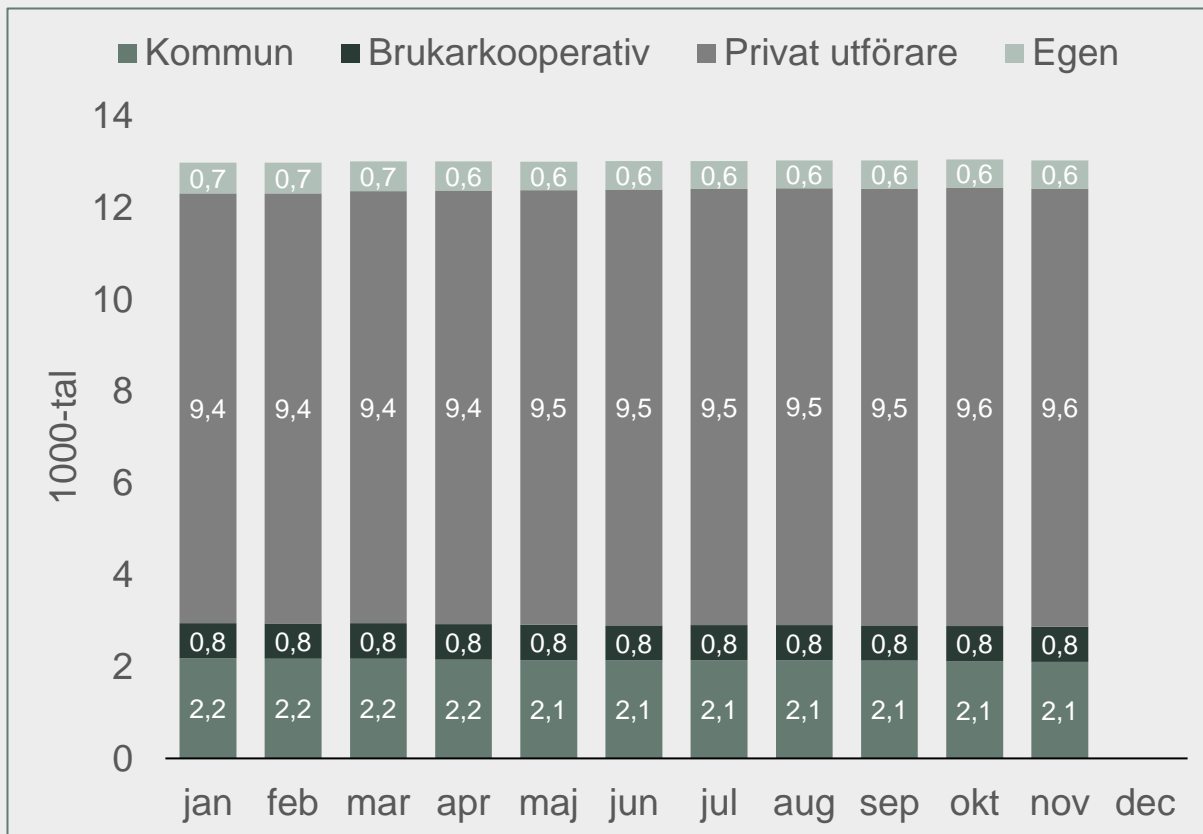

Under november 2024 var antalet brukare med statlig assistansersättning 0,3 procent fler än motsvarande månad 2023.

Källa: Försäkringskassan

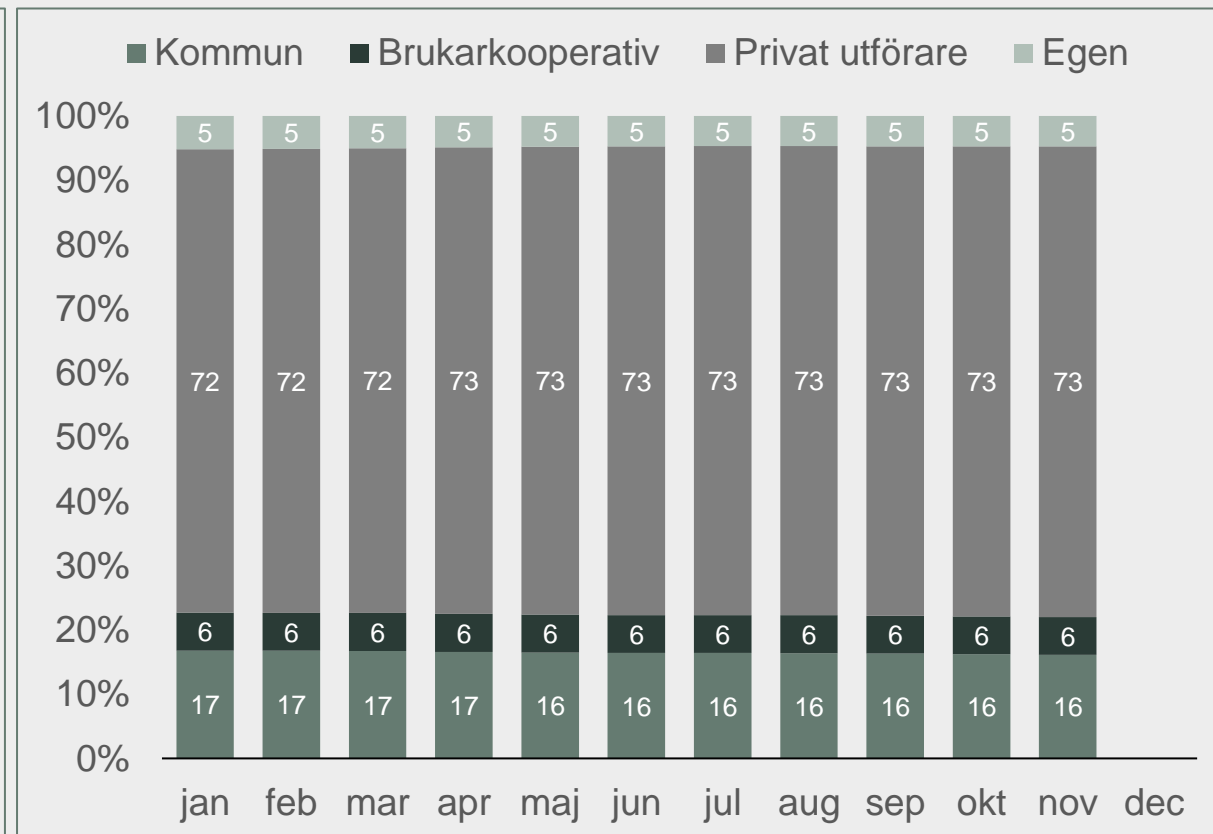
Antal och andel brukare fördelade per utförarkategori

Antal brukare med statlig assistansersättning fördelad per utförarkategori

9 550 av brukarna med statlig assistansersättning hade en privat utförare under november 2024.

Andel brukare med statlig assistansersättning fördelad per utförarkategori

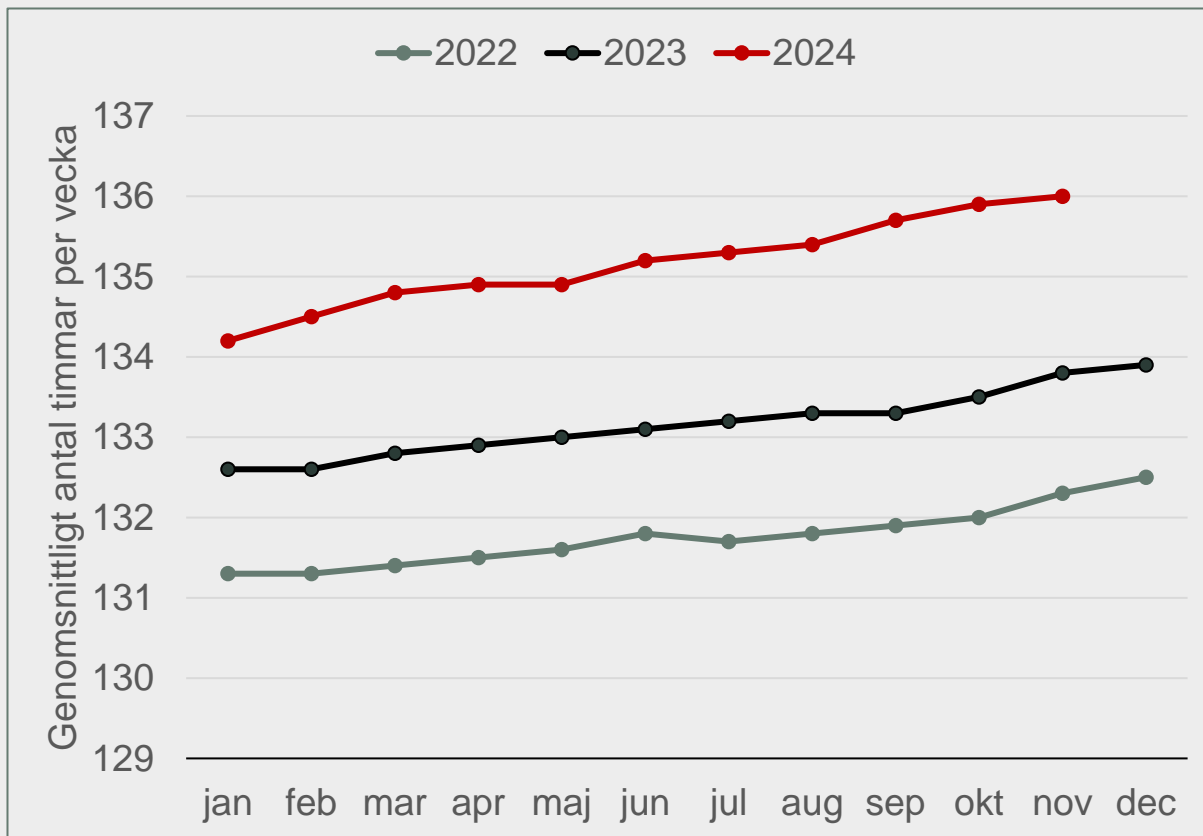
Andelen av brukarna som hade en privat utförare var 73 procent i november 2024.

Källa: Försäkringskassan

Källa: Försäkringskassan

Genomsnittligt antal timmar per brukare och totalt antal timmar

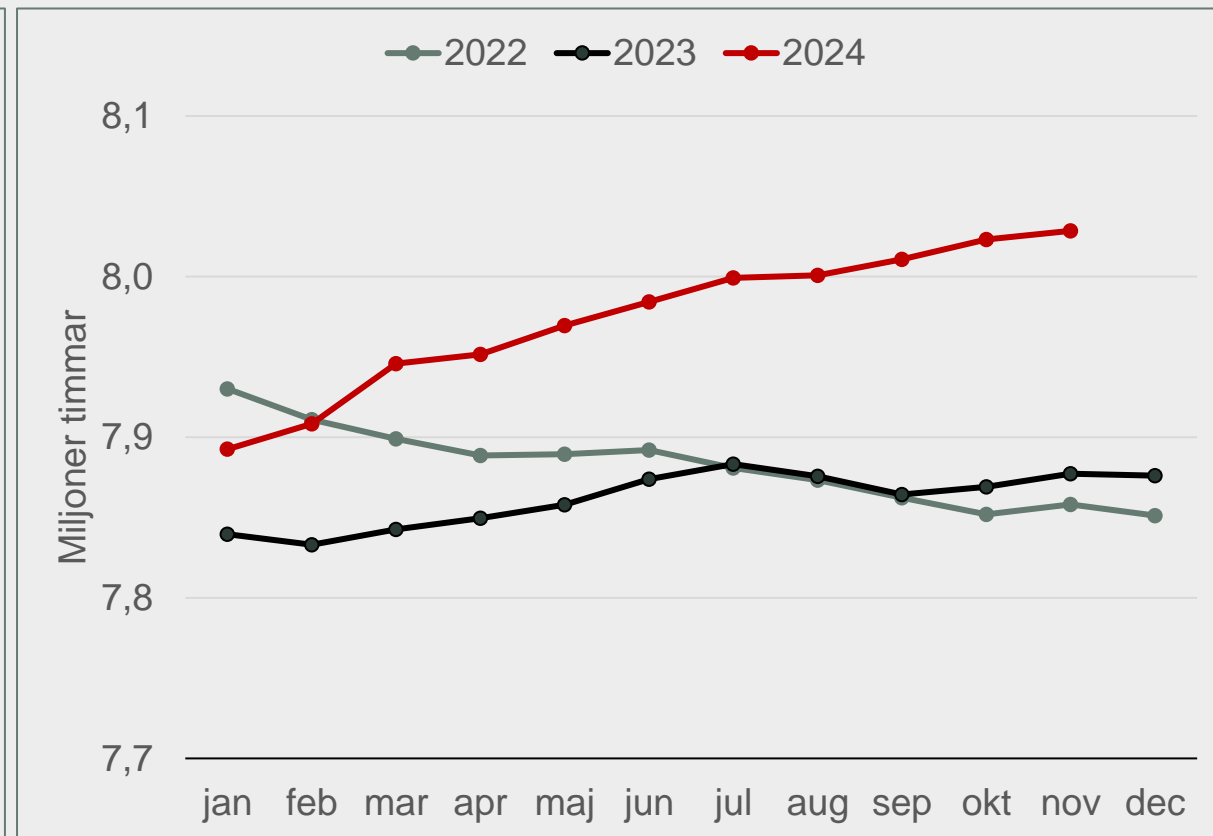
Genomsnittligt antal timmar statliga assistansersättning per brukare

Det genomsnittliga antalet timmar per brukare och vecka var 136 timmar i november 2024. Det var 2,2 timmar fler än motsvarande månad 2023.

Källa: Försäkringskassan

Totalt antalet timmar* med statlig assistansersättning

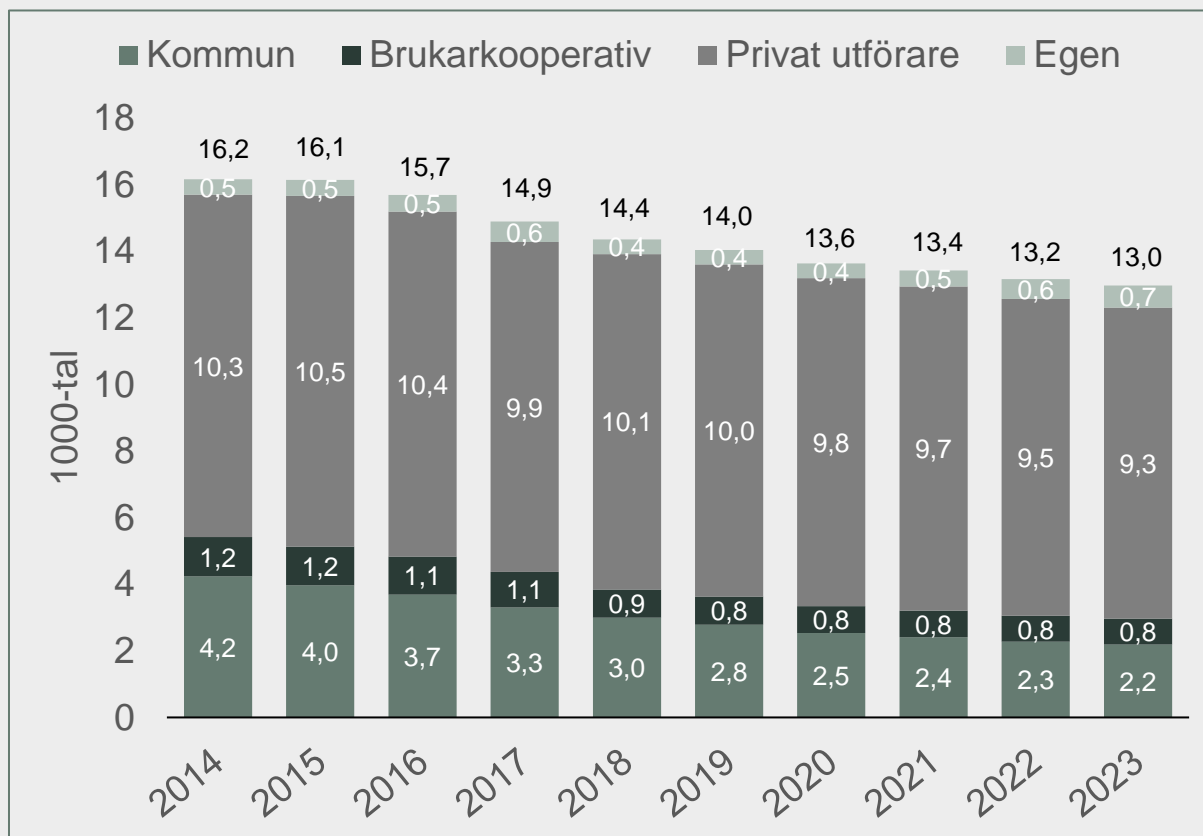
Det var totalt drygt 151 000 fler assistanstimmar i november 2024 jämfört med november 2023.

Källa: Försäkringskassan

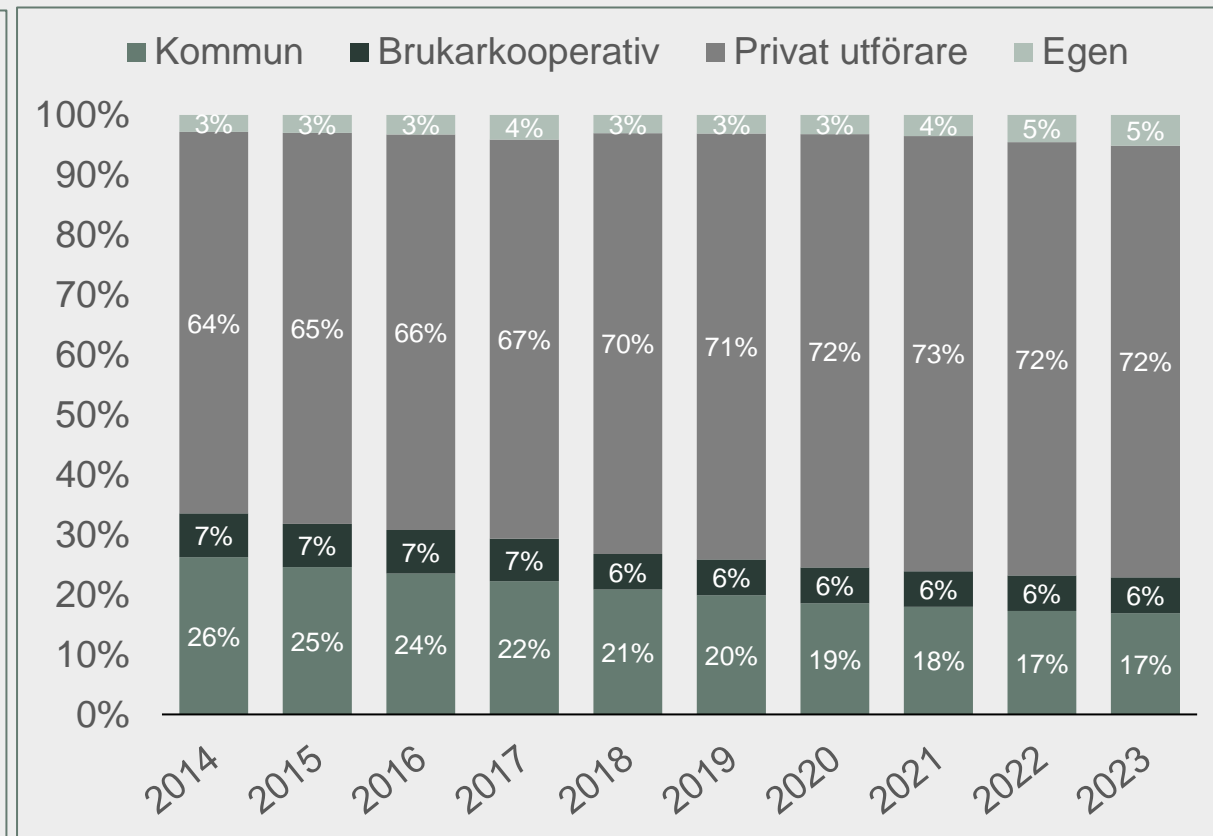
3. Assistansbrukare och assistansutförare 2014-2023

Antal och andel brukare fördelade per utförarkategori

Antal brukare med statlig assistansersättning fördelad per utförarkategori*

Andel brukare med statlig assistansersättning fördelad per utförarkategori

Efter att antalet brukare med statlig assistansersättning ökade kontinuerligt efter reformens införande 1994 skedde ett trendbrott 2014. Därefter har brukarna successivt minskat, från 16 200 år 2014 till 13 000 år 2023.

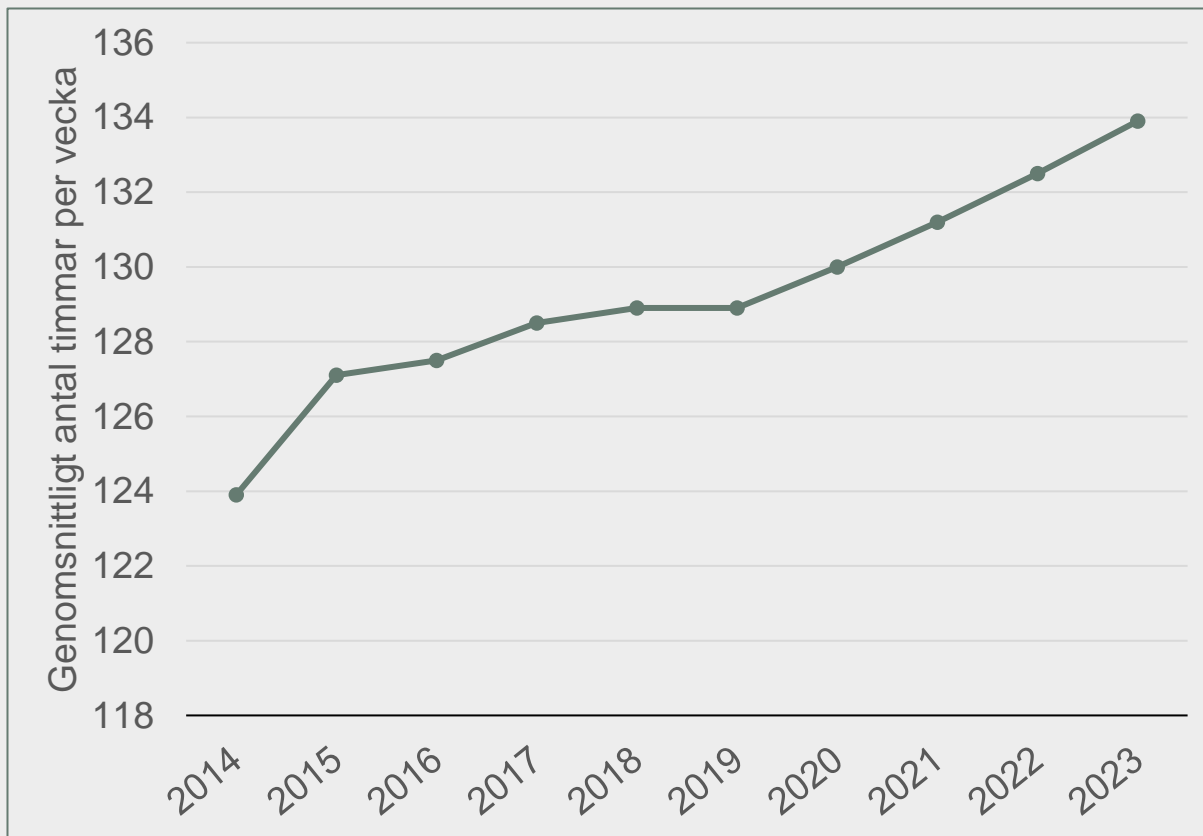
Källa: Försäkringskassan

Det har skett en tydlig förändring i fördelningen av brukare på olika utförarkategorier sedan 2013. Andelen hos privata utförare och egna utförare har ökat medan andelen med brukarkooperativ och kommunen som utförare har minskat.

Källa: Försäkringskassan

Genomsnittligt antal timmar per brukare och totalt antal timmar

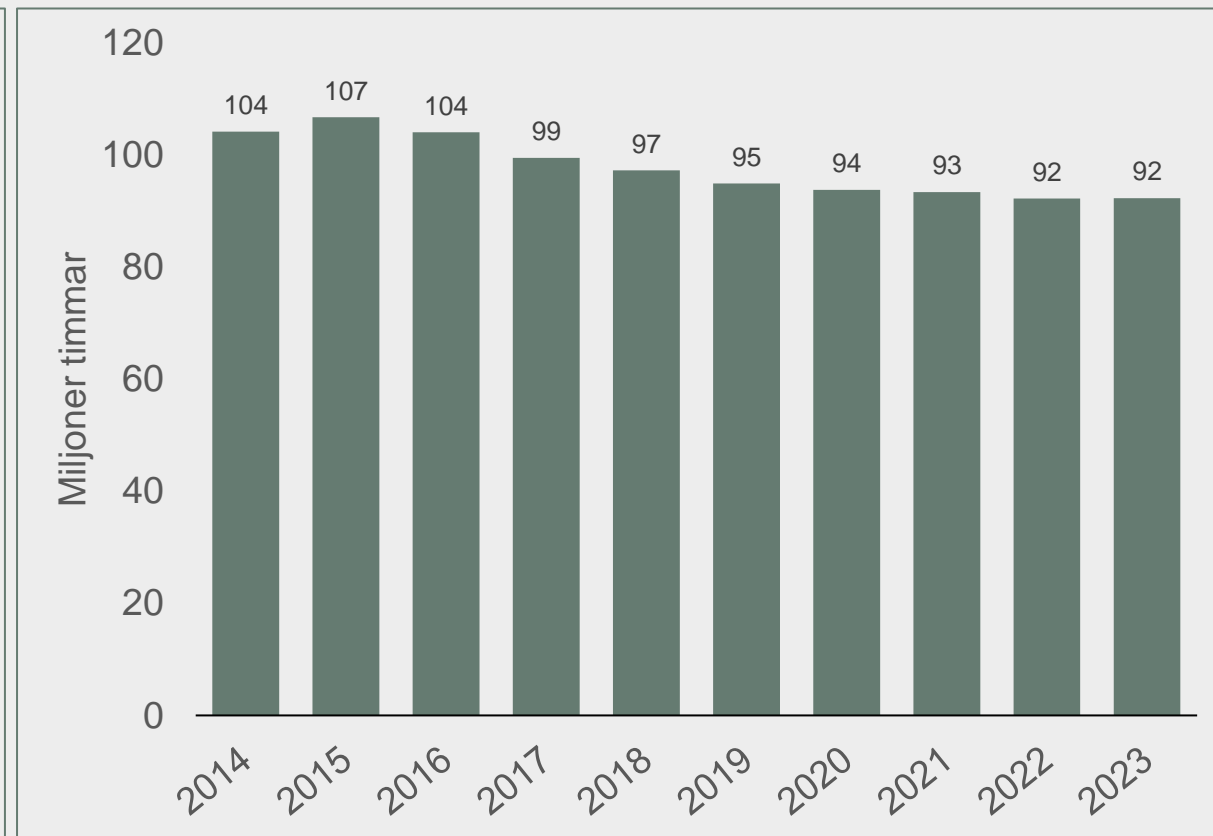
Genomsnittligt antal timmar statlig assistansersättning per brukare

Det genomsnittliga antalet assistanstimmar har ökat successivt bland brukarna under perioden 2014-2023. Förklaringen är att de allt färre brukare som får statlig assistansersättning i genomsnitt har större behov då "nålsögat" för att få ersättning har minskat.

Källa: Försäkringskassan

Totalt antal timmar* statlig assistansersättning

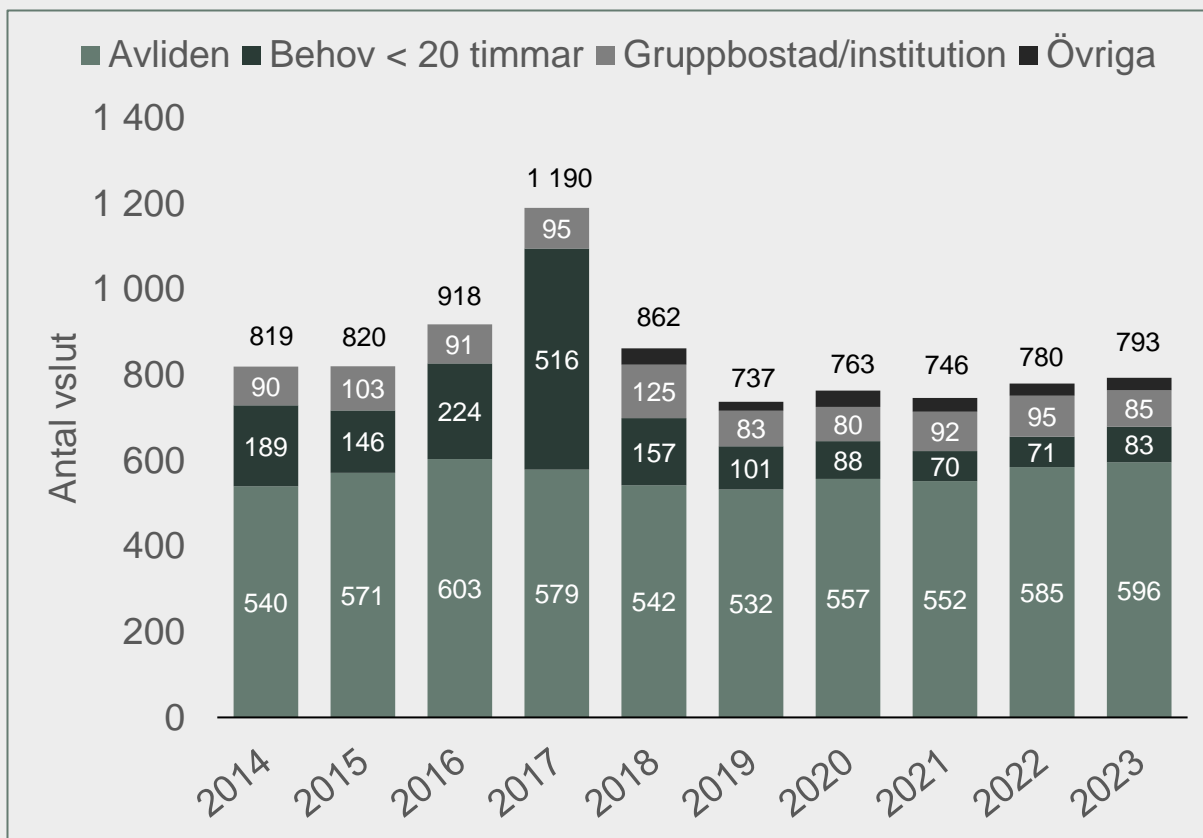

Trots att det genomsnittliga antalet assistanstimmar per brukare ökat under perioden 2014-2023 har det totala antalet assistanstimmar minskat med 12 miljoner timmar, motsvarande 9 procent. Orsaken är den kraftiga minskningen av antalet brukare under samma period.

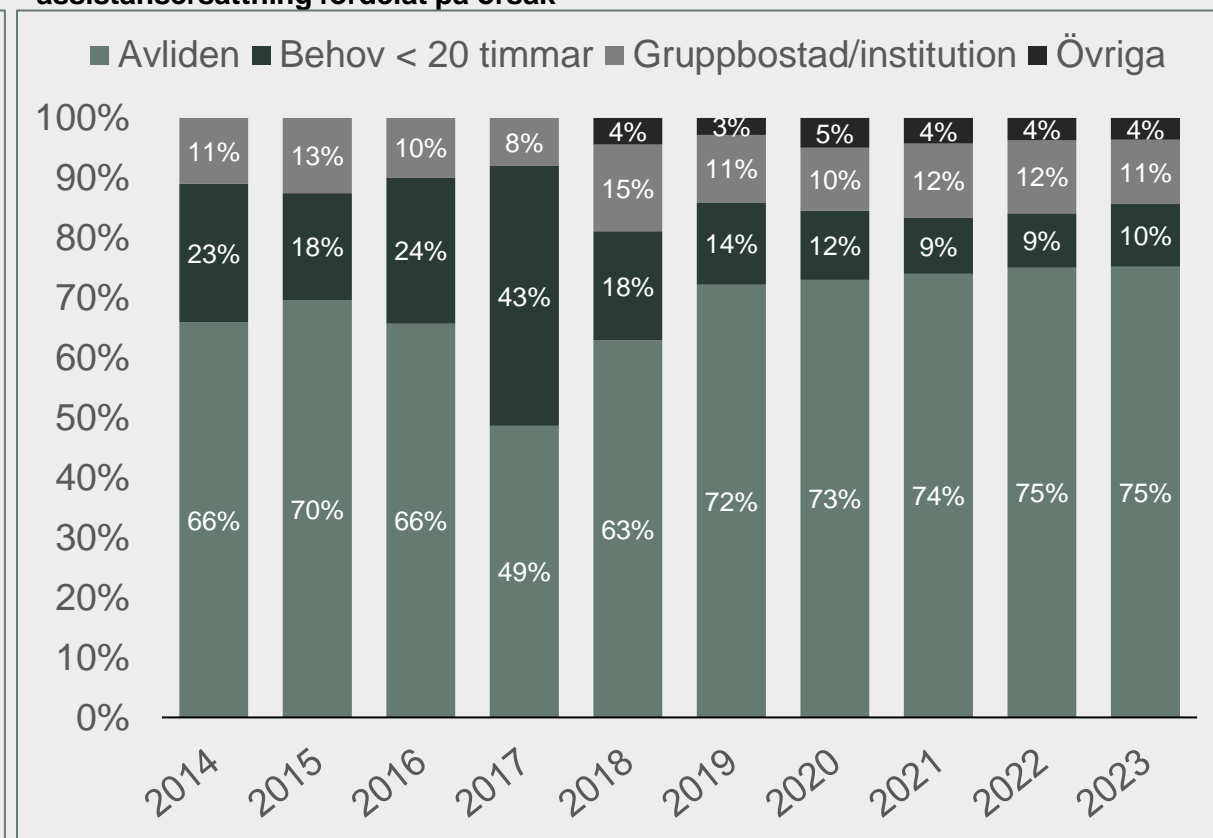
Källa: Försäkringskassan

Antal och andel avslutade ersättningar fördelat på orsak

Antal avslutade ersättningar inom den statliga assistansersättning fördelat på orsak

Procentuell fördelning av antalet avslutade ersättningar inom den statliga assistansersättning fördelat på orsak

Det genomsnittliga antalet personer vars statliga assistansersättning har avslutats under perioden 2014-2023 har legat runt 800. År 2017 sticker dock ut då ersättningen för nästan 1 200 personer avslutades. Orsaken var att drygt 500 personer ansågs ha behov som understeg 20 timmar.

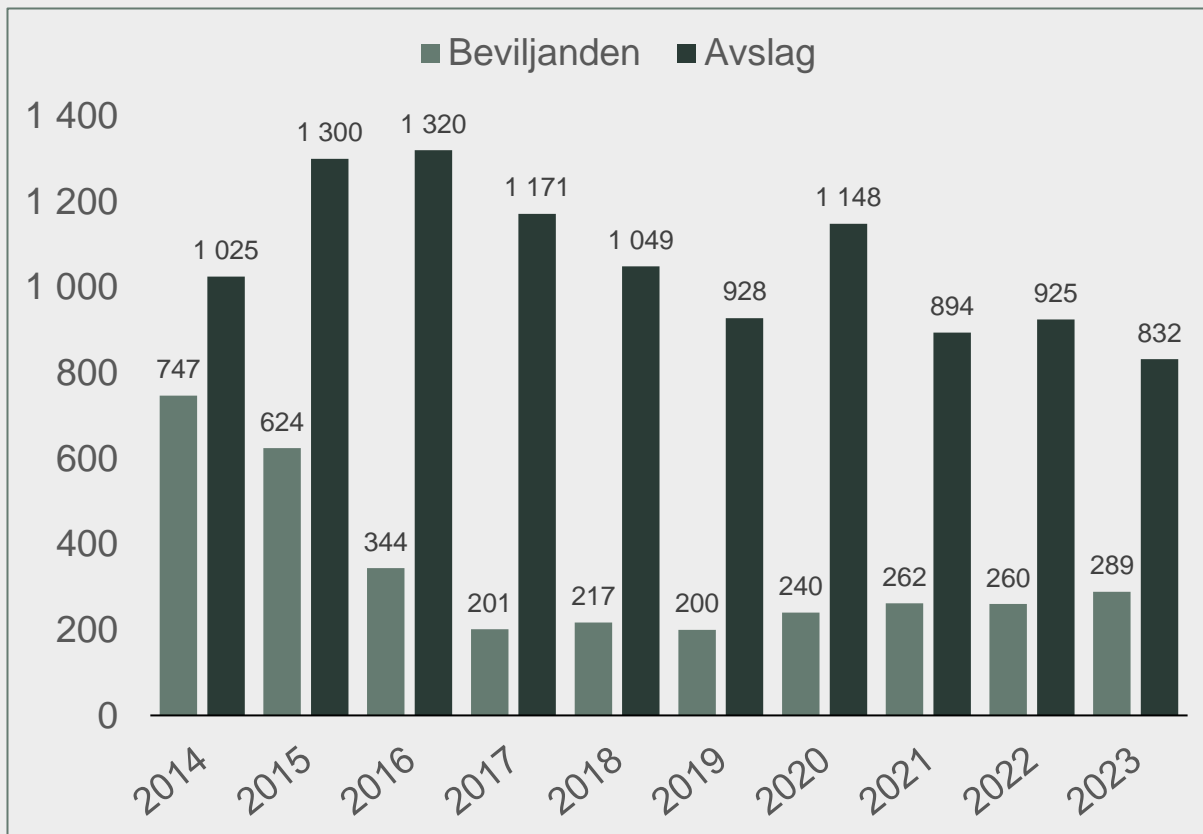
Källa: Försäkringskassan

Andelen vars statliga assistansersättning har avslutats till följd av att personen har avlidit har ökat successivt under perioden 2014-2023, från 66 procent till 75 procent. Samtidigt har andelen som avslutats på grund av ett behov under 20 timmar minskat kraftigt efter 2017.

Källa: Försäkringskassan

Antal beviljanden och avslag vid förstagångsbeslut

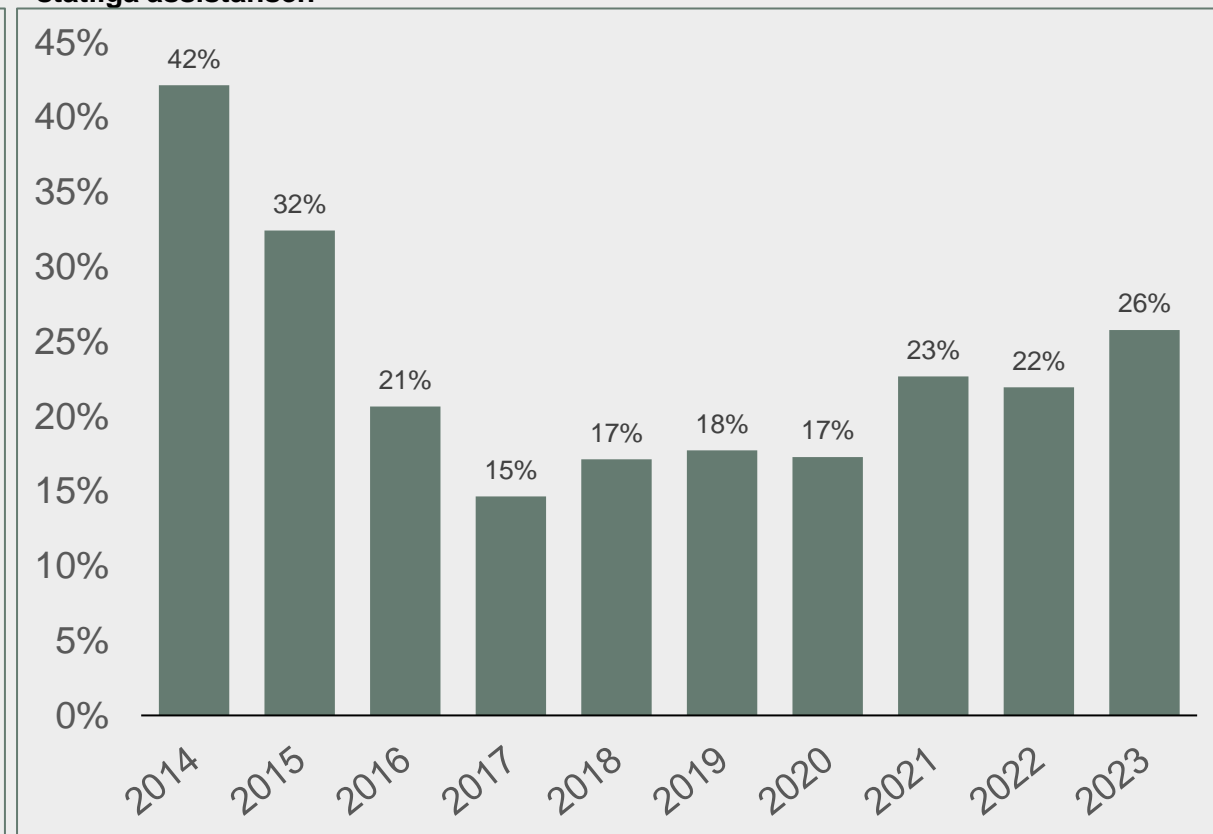
Antal beviljanden och avslag vid förstagångsbeslut inom den statliga assistansen

Antalet personer som fått ett beviljande vid förstagångsbeslut av statlig assistansersättning har minskat kraftigt under perioden 2014-2023. År 2014 fick 747 personer ett beviljande jämfört med 289 år 2023. Antalet avslag har också minskat men har legat på en klart högre nivå under perioden.

Källa: Försäkringskassan

Antal beviljanden i procent av antalet ansökningar vid förstagångsbeslut inom den statliga assistansen

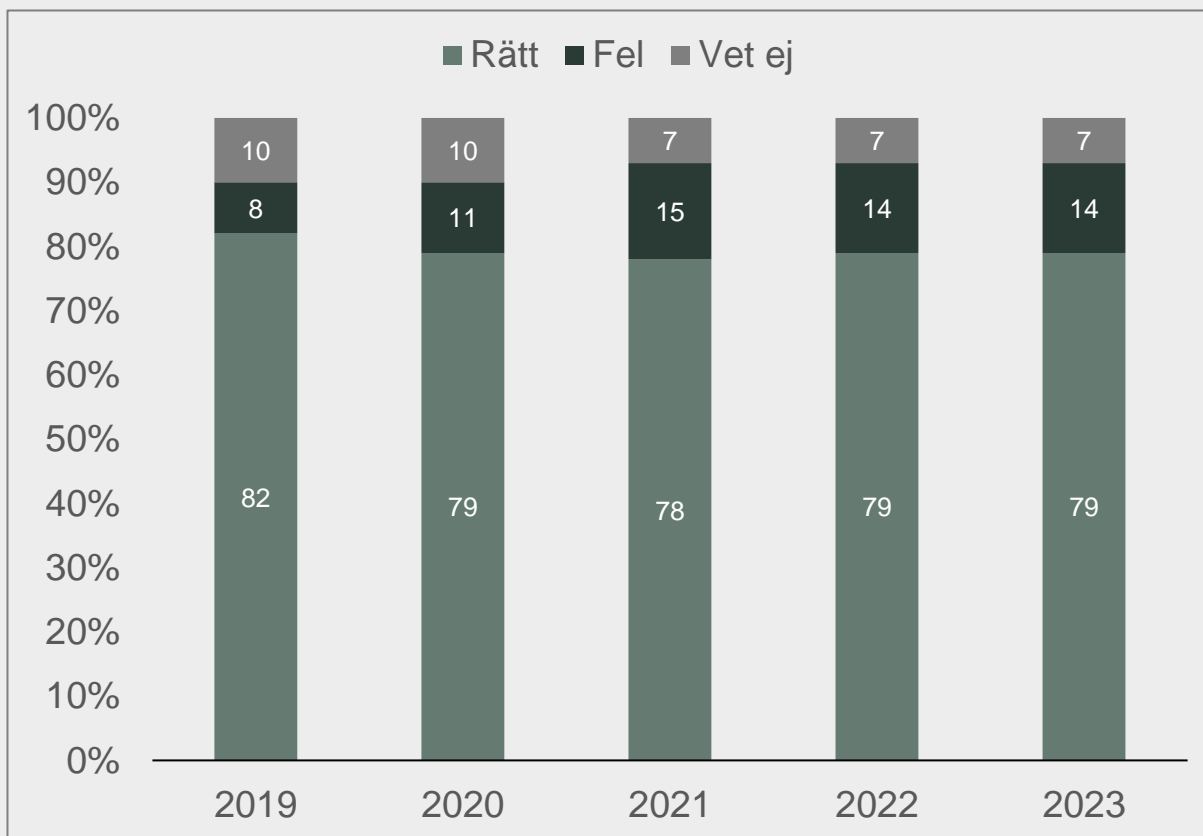

Antalet beviljande i procent till antalet ansökningar vid förstagångsbeslut inom den statliga assistansen har förändrats mycket under perioden 2014-2023, från 42 procent till 26 procent. "Nälsögat" för att beviljas statlig assistansersättning verkar ha minskat dramatiskt.

Källa: Försäkringskassan

Andel av befolkningen som anser att det är rätt att man får välja assistansutförare

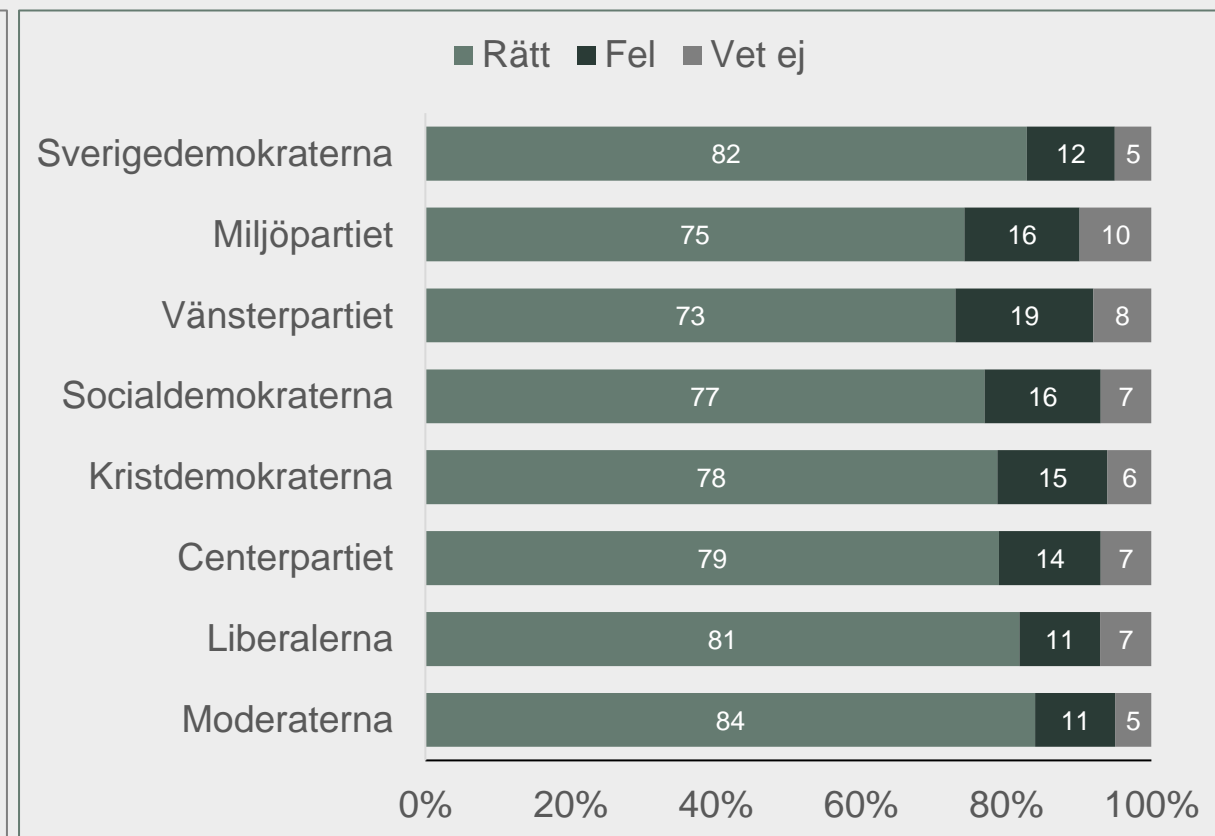
Anser du att det är rätt eller fel att man själv kan välja assistansutförare?

Stödet för rätten för brukaren att själv få välja vem som ska utföra den personliga assistansen är mycket stark hos det svenska folket. 8 av 10 svenska tycker att brukarna ska ha den rätten. Den lilla minskning av andelen som skett de senaste åren ligger inom den statistiska felmarginalen.

Källa: Svenskt Näringsliv

Anser du att det är rätt eller fel att man själv kan välja assistansutförare (2023)?

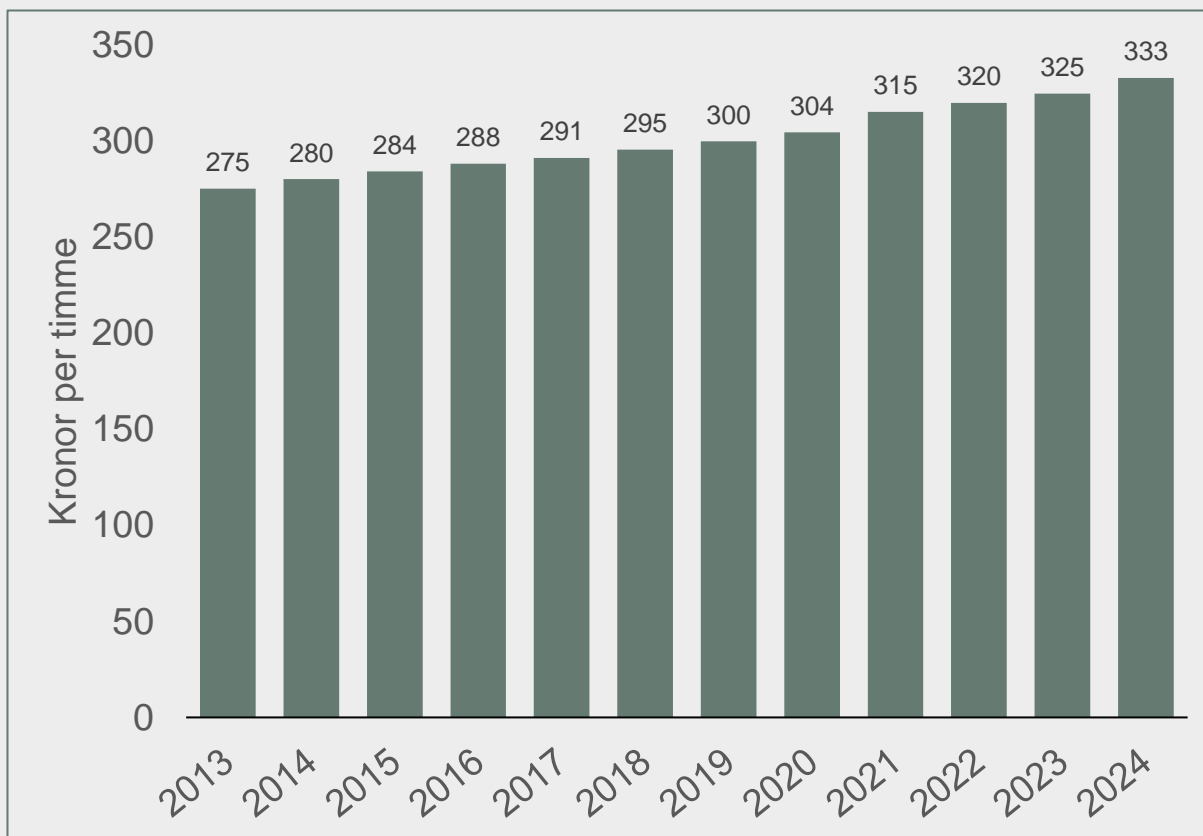
Stödet för rätten för brukaren att själv ska få välja vem som ska utföra den personliga assistansen är stark i befolkningen oavsett vilken politiskt parti man röstar på. Stöder är högst bland de som röstar på Moderaterna och lägst bland de som röstar på Vänsterpartiet.

Källa: Svenskt Näringsliv

4. Ersättning, kostnader och resursanvändning 2013-2022

Utvecklingen av den statliga assistansersättningen per timme

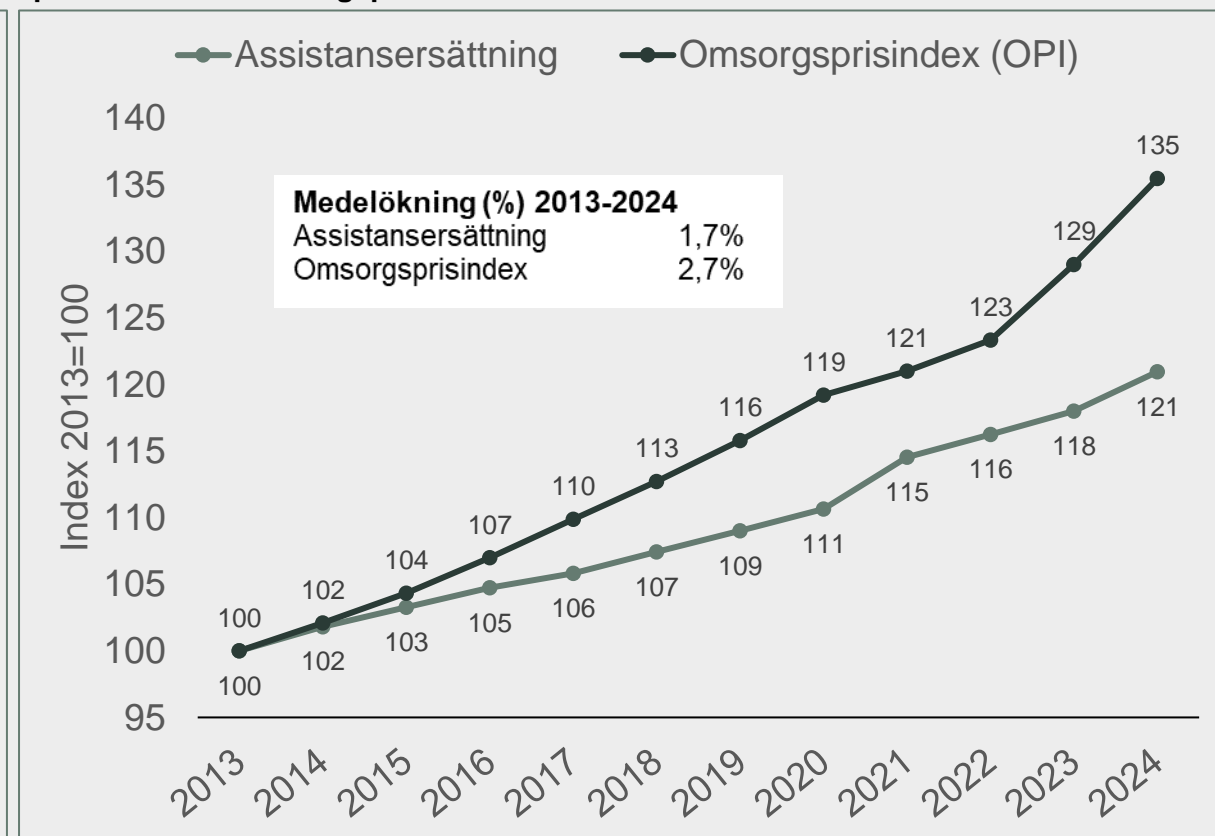
Utvecklingen av de statliga assistansersättningen i kronor per timme

Assistansersättningen per timme (grundersättningen) kommer att ha ökat från 275 kronor i timmen år 2013 till att år 2024 uppgå till 333 kronor. Det motsvarar en total ökning med 21 procent under perioden eller 1,7 procent per år.

Källa: Försäkringskassan

Jämförelse av den procentuella utvecklingen av den statliga assistansersättningen per timme och Omsorgsprisindex

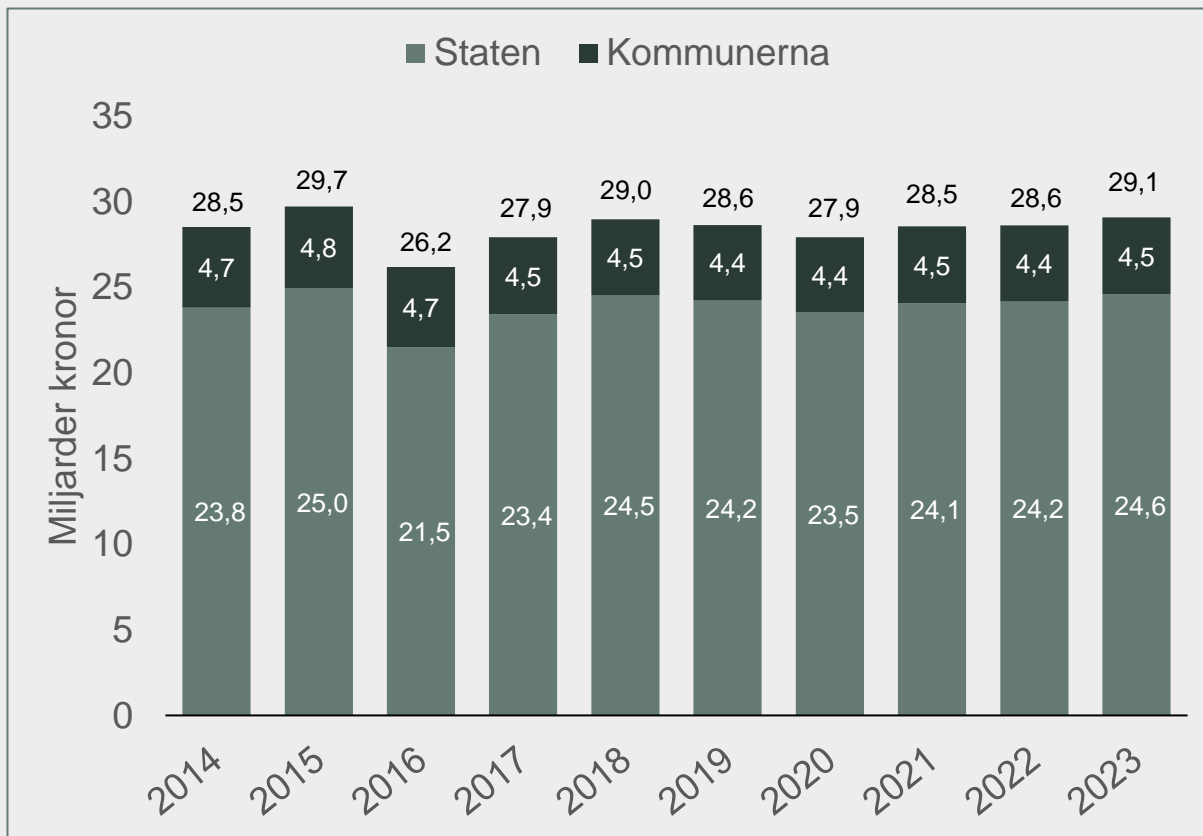

Ökningen av den statliga assistansersättningen per timme har ökat betydligt långsammare än det index, OPI, som är tänkt att användas brett för att räkna upp ersättningar inom den offentligt finansierade omsorgen. OPI kommer att ha ökat med i genomsnitt 2,7 procent perioden 2013-2024 jämfört med 1,7 procent för assistansersättningen.

Källa: Försäkringskassan & SKR

Summan och andel av kostnaderna för den personliga assistansersättningen fördelat mellan staten och kommunerna

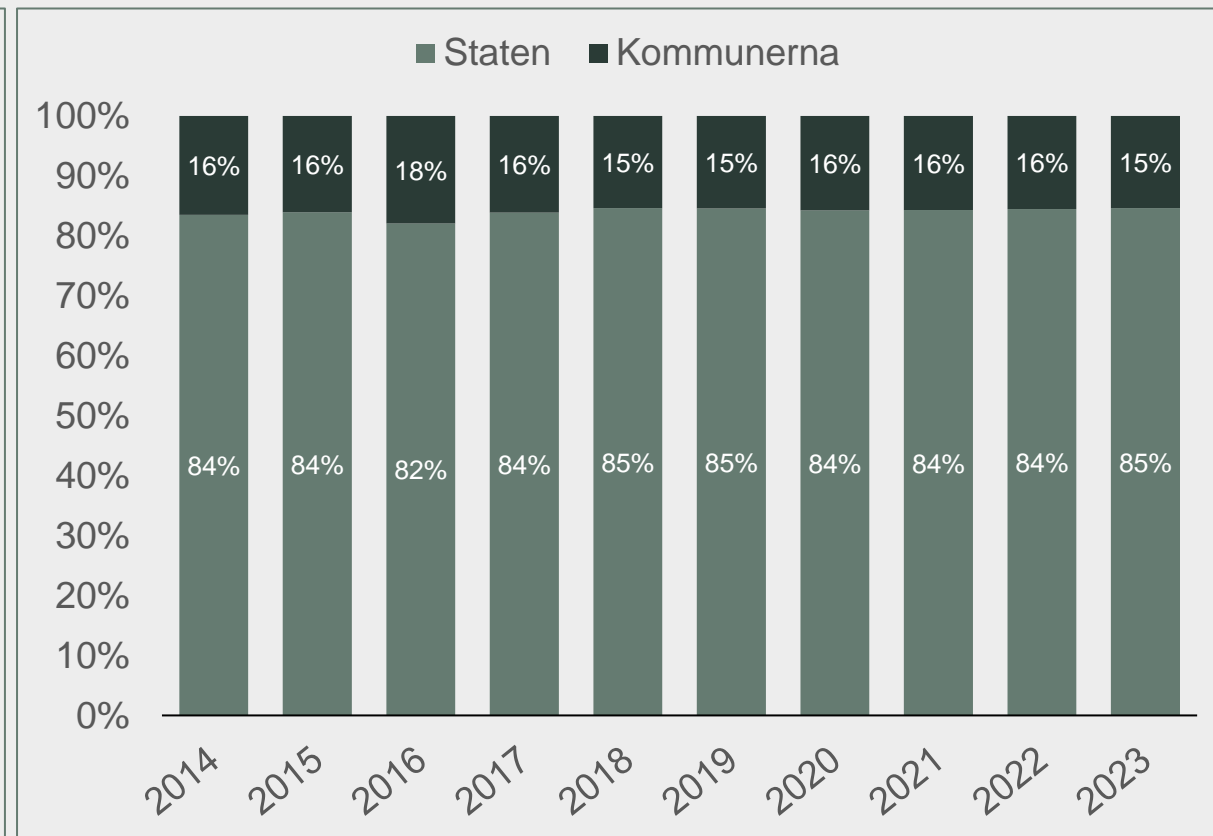
Kostnaderna för den statliga assistansersättningen i kronor fördelat på staten och kommunerna

Den totala kostnaden för den statliga assistansersättningen har varit i stort sett konstant mellan 2014 och 2023. Förklaringen är att trots att ersättningen per timme ökat med 23 procent under den perioden har det totala antalet timmar minskat med 12 miljoner.

Källa: Regeringen & SCB

Kostnaderna för den statliga assistansersättningen procentuell fördelat mellan staten och kommunerna

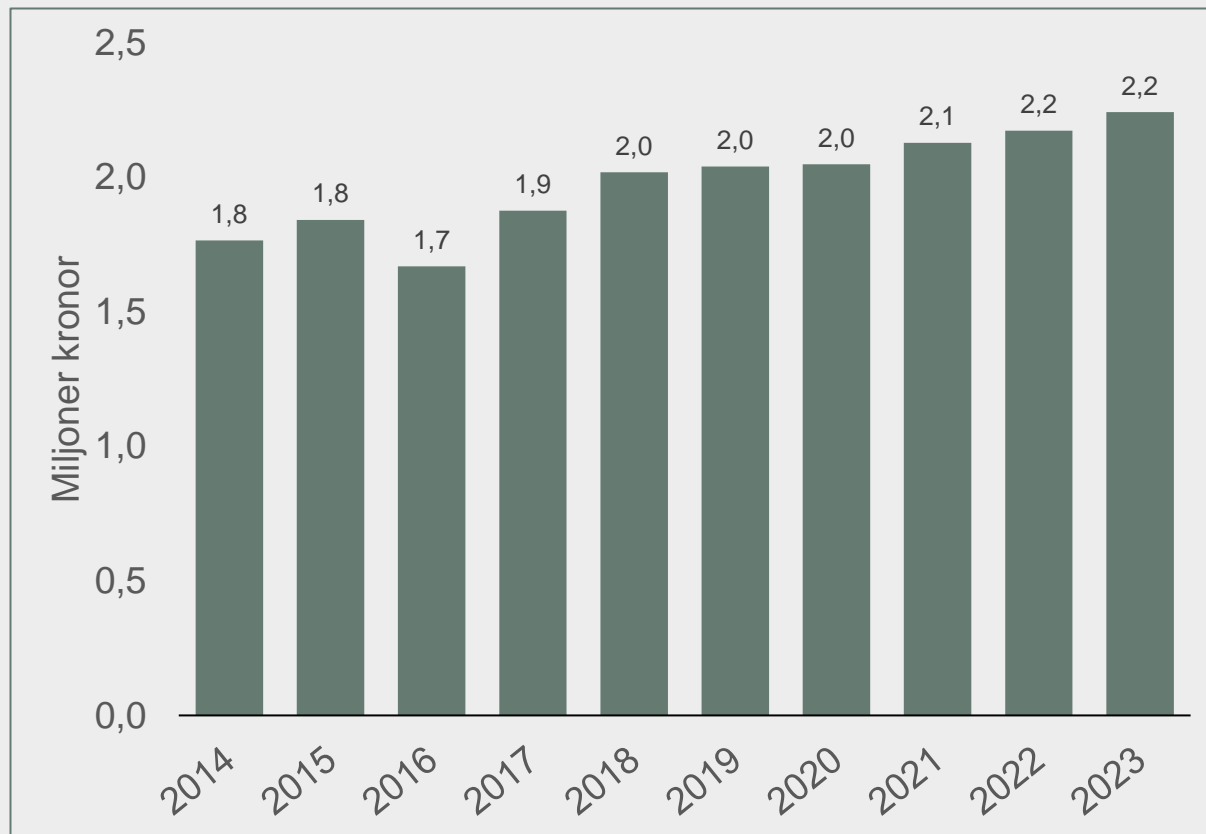

Statens andel av den totala kostnaden för assistansersättningen har ökat något under perioden 2014-2023. Orsaken är att det genomsnittliga antalet assistanstimmar per brukare har ökat och att kommunerna endast ansvarar för de 20 första timmarna.

Källa: Regeringen & SCB

Den genomsnittliga kostnaden och antalet helårsanställda per brukare

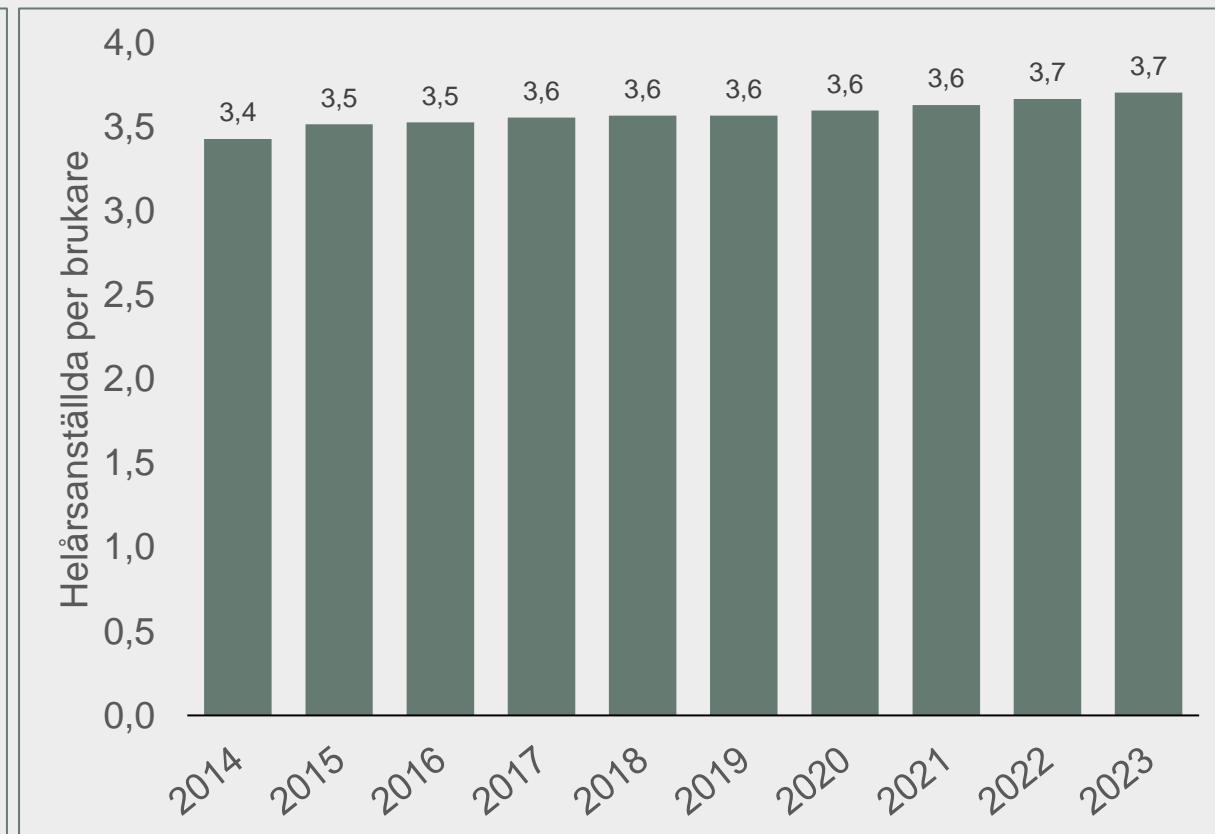
Den genomsnittliga kostnaden per brukare i den statliga assistansen

Den genomsnittliga kostnaden per brukare med statliga assistansersättning har ökat med nästan en halv miljon kronor, motsvarande 26 procent, under perioden 2014-2023. Ökningen är en konsekvens av i genomsnitt fler assistanstimmar i kombination med högre ersättning per assistanstimme.

Källa: Försäkringskassan

Det genomsnittliga antalet helårsanställda assistenter per brukare i den statliga assistansen

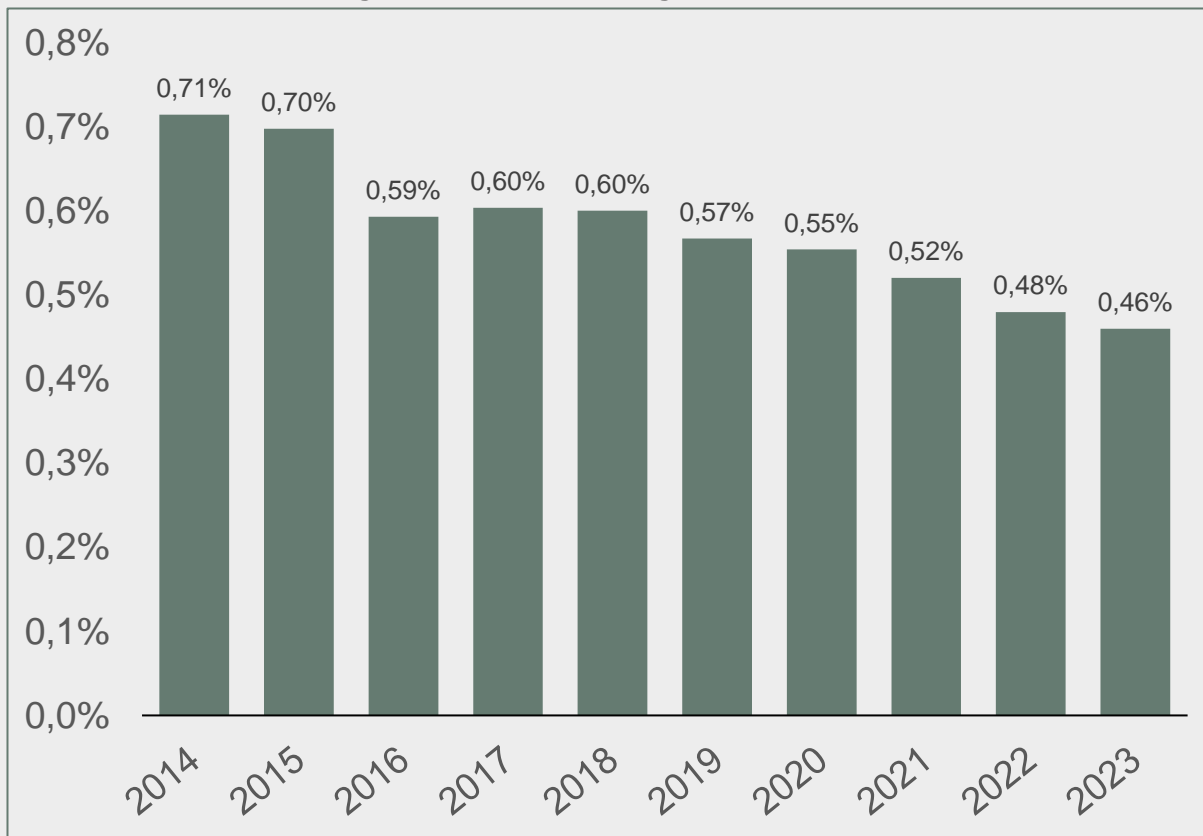

Antalet helårsanställda per genomsnittlig brukare med statlig assistansersättning har ökat med 8 procent under perioden 2014-2023. Det är en konsekvens av att det genomsnittliga antalet assistanstimmar har ökat med 8 procent.

Källa: Försäkringskassan

Kostnaden för den statliga assistansen i relation till BNP och utgifterna i statsbudgeten

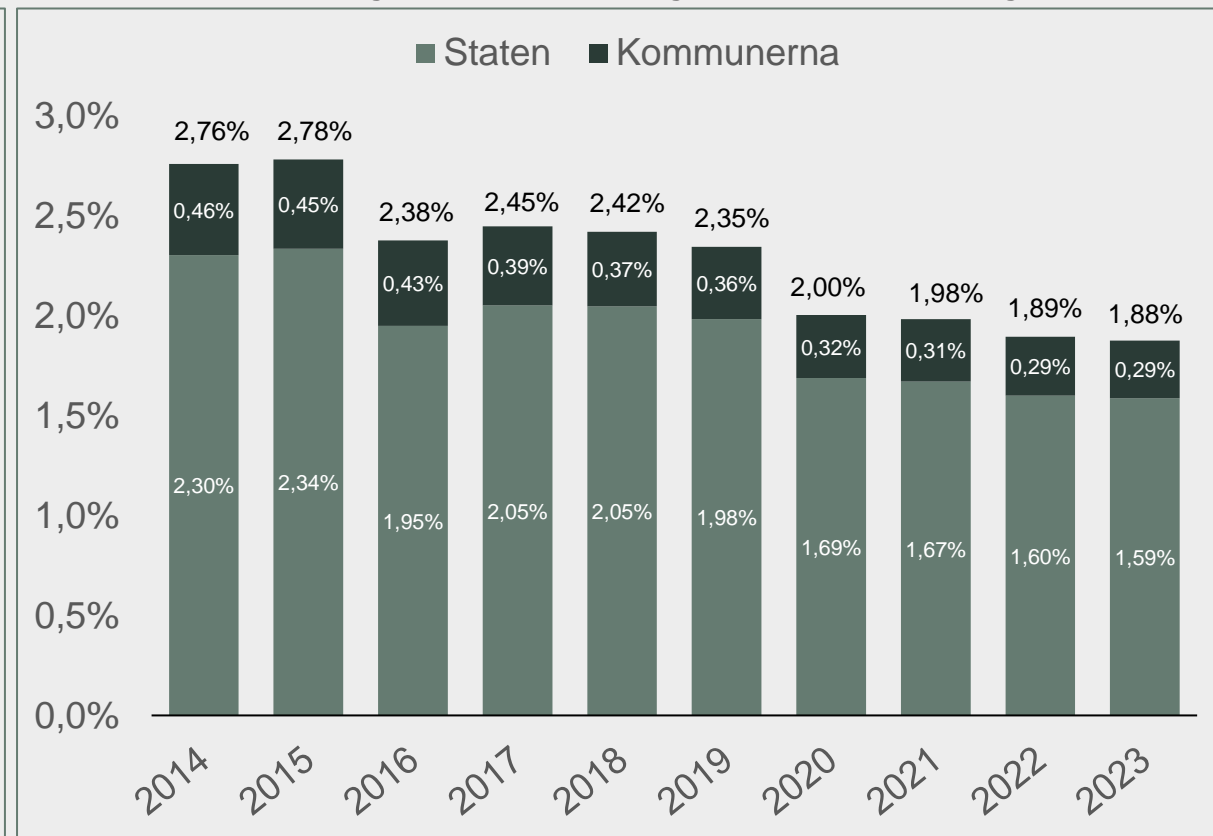
Kostnader för den statliga assistansersättning i relation till BNP

Kostnaderna för den statliga assistansersättningen har minskat i relation till värdet av den totala produktionen av varor och tjänster i den svenska ekonomin, BNP. Den har minskat från 0,71 procent år 2014 till 0,46 procent år 2023.

Källa: Försäkringskassan & SCB

Kostnader för den statliga assistansersättning i relation till statens utgifter

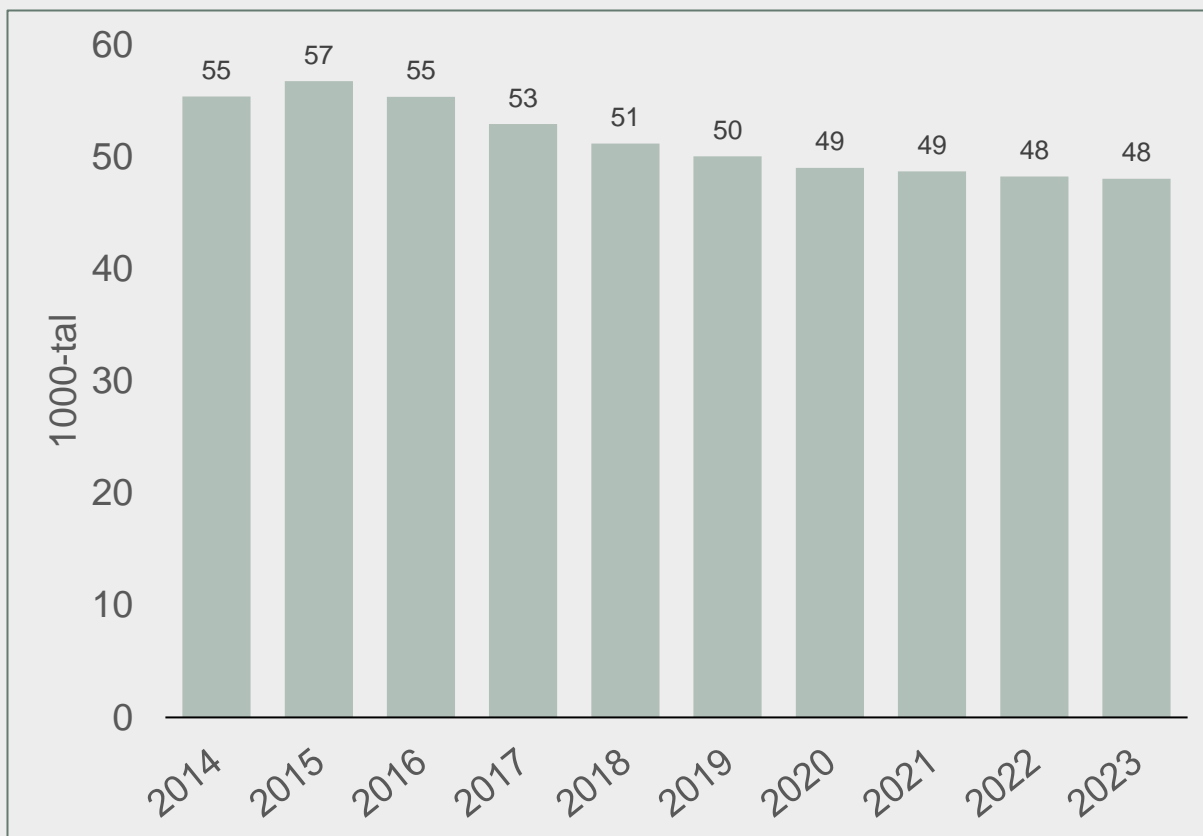
Kostnaden för den statliga assistansersättningen i relation till i statens utgifter har också minskat under perioden 2014-2023. Den är en minskning från som högst 2,78 procent år 2015 till 1,88 procent år 2023.

Källa: Försäkringskassan & SCB

6. Sysselsättning och löneläge 2013-2023

Antal helårsanställda assistenter

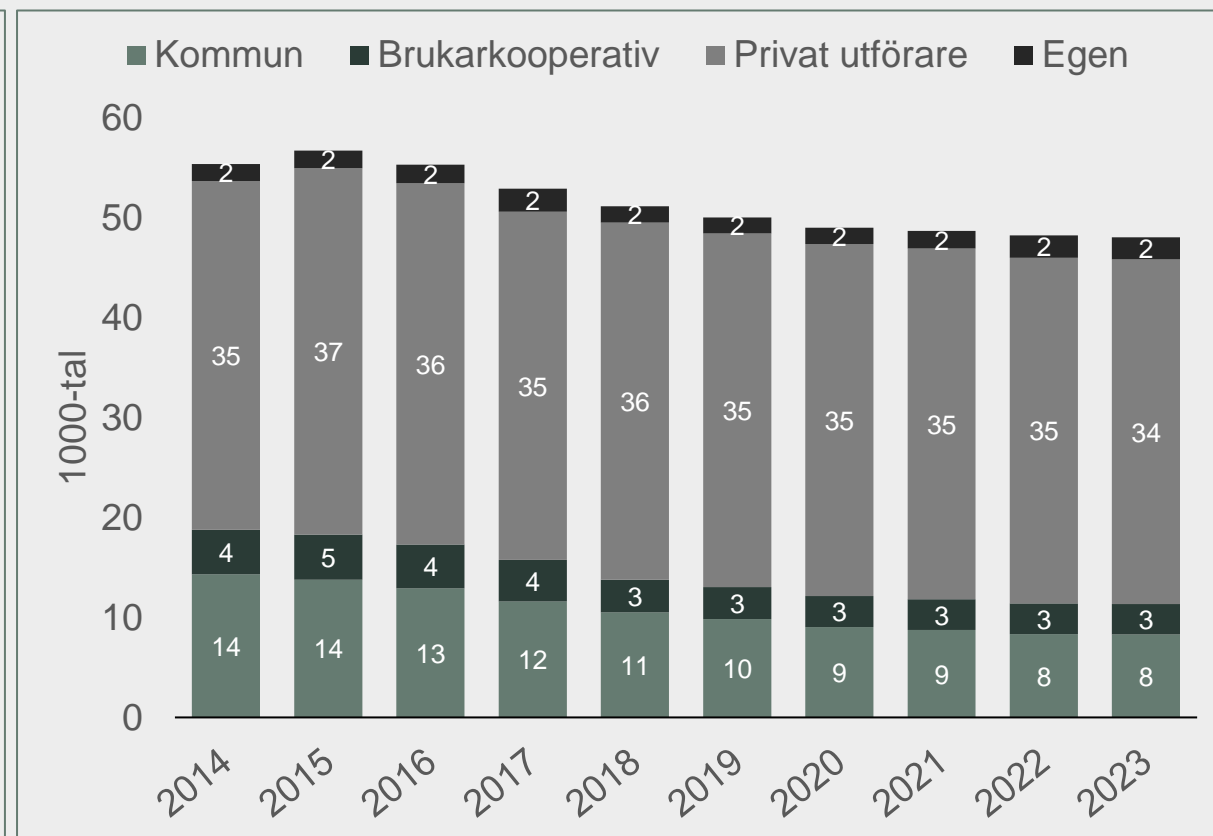
Antal helårsanställda assistenter inom den statliga assistansen

Antalet helårsanställda assistenter inom den statliga assistansen uppgick till cirka 48 000 år 2023. I och med det minskade totala antalet timmar med 15 miljoner inom den statliga assistansersättningen sedan 2015 har antalet helårsanställda minskat med 9 000.

Källa: Försäkringskassan

Antal helårsanställda assistenter inom den statliga assistansen fördela på olika utförarkategorier

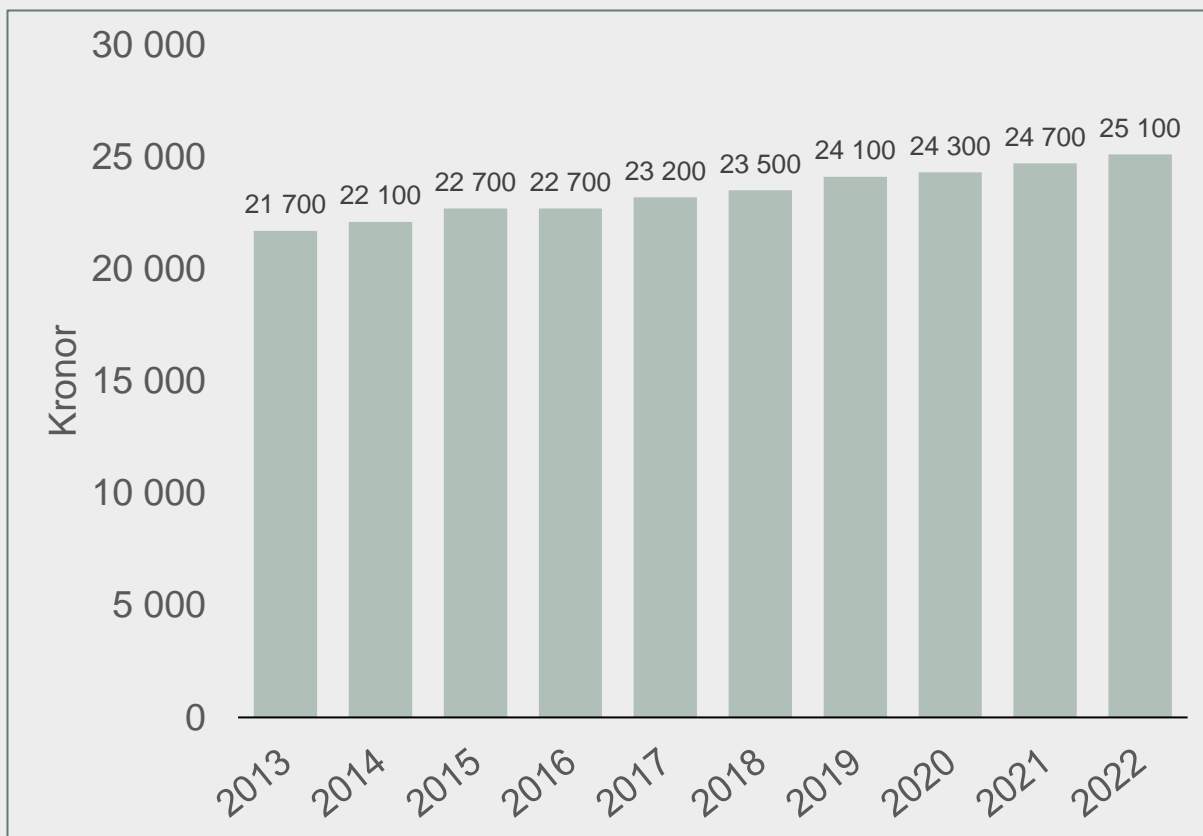

Av de 48 000 helårsanställda assistenterna så är 34 000 motsvarande 72 procent, anställda av privata utförare. Även om antalet minskat något sedan 2015 har andelen ökat, från 63 procent år 2015 till 72 procent 2023.

Källa: Försäkringskassan

Grundlön och löneutveckling personliga assistenter

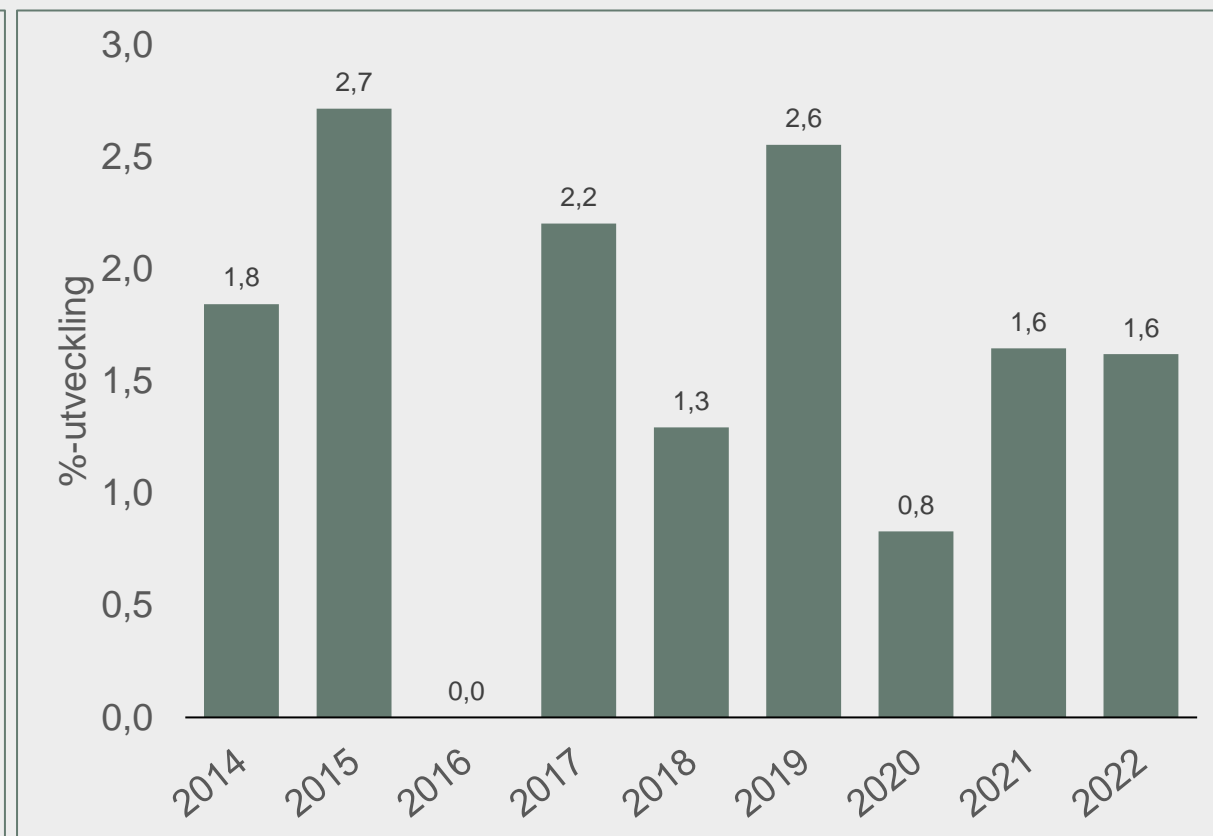
Grundlön (heltid) personliga assistenter (SSYK 5343)

Den genomsnittliga grundlönen (heltid) för personliga assistenter uppgick till drygt 25 000 kronor år 2022. Till grundlönen ska sedan läggas rörliga lönetillägg samt förmåner för att få fram den faktiska månadslönen. Den uppgick till drygt 29 000 år 2022.

Källa: SCB

Procentuell löneutveckling personliga assistenter (SSYK 5343)

Den genomsnittliga löneutvecklingen per år för de personliga assistenternas grundlön uppgick till 1,6 procent under perioden 2013-2022.

Källa: SCB

6. Vårdföretagarnas förslag för förbättring av den personliga assistansen

Arbetet i Bransch Personlig Assistans utgår ifrån Vårdföretagarnas tre fokusområden.

Förtroende

Allmänheten, brukare, kommuner och politiska beslutsfattare ska uppfatta de privata alternativen inom personlig assistans som samhällsviktig och ha högt förtroende för den.

Kvalitet

De privata assistansföretagen ska vara kvalitetsledande och kvaliteten ska vara synlig och jämförbar. Assistansföretagen ska gå i bräschen när det gäller att mäta och redovisa kvalitet.

Villkoren för vårdföretagandet

Beslutsfattare på alla nivåer ska som både lagstiftare och beställare ge alla assistansanordnare förutsättningar som präglas av förutsägbarhet, sund konkurrens och möjlighet till utveckling och innovation.

7. Viktiga frågor för Vårdföretagarna inom personlig assistans

- Ekonomi - Ge rimliga ekonomiska förutsättningar att kunna bedriva personlig assistans. Schablonersättningen måste höjas för att kunna täcka rimliga lönenivåer. Det behövs också en långsiktigt hållbar finansieringsmodell där det kommunala Omsorgsprisindexet (OPI) skulle kunna stå som en modell.
- Uppföljning och kontroll - Försäkringskassan behöver kunna göra regelmässiga kontroller av givna beslut. Men dessa måste fokusera på faktiska behovsförändringar hos den enskilde och vara framåtriktade. Inga orimliga retroaktiva beslut på grund av ändrad praxis.
- Välfärds kriminalitet – Vårdföretagarna har tagit fram en rad förslag som kan minska risken för välfärds kriminalitet. Det handlar inom personlig assistans bland annat om införande av check-in/check-out system, utred anhörigassistans och krav på att alla utförare ska tillståndsprövas, även de som driver assistansen i egen regi.
- Myndighetsutövning - Vårdföretagarna har uppvaktat regeringen om behovet av en översyn av Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO). Inom assistansområdet gäller detta inte minst att det finns ett behov av att IVO:s besluts- och granskningsprocesser blir mer transparenta och ske i dialog med utförarna. Granskningsbeslut måste också vara proportionella. Allt för rättssäkra myndighetsbeslut.

Intressanta domar — KR = Kammarrätt

- **KR Stockholm 3152-23**

”Det faktum att Försäkringskassan värderar det medicinska underlaget på ett annat sätt nu än vad som var fallet i samband med beslutet 2013 är inte tillräckligt för att [NN] ska anses ha medvetet eller av grov vårdslöshet lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter...”

- **KR Göteborg 4249-22**

”Enligt kammarrättens bedömning har alltså Försäkringskassan inte förmått precisera eller konkretisera vilka av de i ansökan lämnade uppgifterna som var oriktiga eller vilseledande.”

”Försäkringskassan har därför inte ens gjort sannolikt att...”

Minst fem bolag har fått återkrav och blivit anmälda till IVO med anledning av FK:s beslut.

- **KR Jönköping 161-22**

”Kammarrätten kan härvid konstatera att det av Försäkringskassans handlingar i det aktuella ärendet inte går att utläsa vilket underlag som har legat till grund för Försäkringskassans beslut”

- **KR Sundsvall 3546-21**

”Bristerna i Försäkringskassans utredning medför sammantaget att det inte är möjligt för kammarrätten att bedöma om myndighetens beräkning av det återkrävda beloppet är riktig.”

Intressanta domar — KR = Kammarrätt

- **KR Sundsvall 3287-21**

”När det gäller dessa timmar har Försäkringskassan således inte visat att felaktig redovisning har skett och att oriktig uppgift därigenom har lämnats.”

- **KR Stockholm 3152–23**

”Försäkringskassan valde att dra in en persons assistansersättning på den grunden att de bedömde att denne medvetet eller av grov vårdslöshet lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter om hennes hjälpbehov. Kammarrätten konstaterar visserligen att uppgifterna i de medicinska underlagen talar för att den enskildes hjälpbehov med de grundläggande behoven varit mindre omfattande än hon själv angett. Det medicinska underlag som låg till grund för det tidigare beslutet var däremot i huvudsak överensstämmande med nyare medicinskt underlag. Att Försäkringskassan idag bedömer det medicinska underlaget annorlunda än när beslut fattades 2013 är inte tillräckligt för att anse att den enskilde medvetet eller av grov vårdslöshet lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. ”

- **KR Göteborg mål 5621–22**

Den enskilde i målet bedömdes av kommunen ha ett behov av 7,5 h grundläggande behov per vecka. Kommunen avlog således ansökan på den grunden att hjälpbehoven understeg 8 timmar per vecka. KR konstaterar i målet att det av lagstiftning inte framgår att behovet av hjälp med de grundläggande behoven måste uppgå till en viss omfattning. Det bör däremot göras en individuell prövning i varje enskilt fall, där inte bara kvantiteten på hjälpen bör beaktas utan att kvalitativa aspekter bör beaktas. Förvaltningsrätten hade tidigare bedömt att den enskilde behövde hjälp med grundläggande behov omkring 8 timmar, varpå kammarrätten konstaterade att det inte framkommit anledning att bedöma tiden som lägre än så. Eftersom hjälpen tog omkring 8 timmar bedömdes den enskilde ha rätt till personlig assistans.

Intressanta domar — KR = Kammarrätt

- KR Jönköping, mål 979-22

- KR Sundsvall, mål 483-22

Ovan domar visar på när domstolarna varit tuffare mot Försäkringskassan när det gäller bevisföringen. Inte minst värdet av journalanteckningar.

- KR Stockholm, mål 5566-23

Denna dom är också tuff mot Försäkringskassan. "Ett beslut att dra in en beviljad förmån är en åtgärd med ofta betydande konsekvenser för den enskilde, varför den underliggande utredningen måste vara robust." -"Inför Försäkringskassans indragningsbeslut har således inte tillkommit något nytt medicinskt underlag som direkt motsäger den utredning som låg till grund för tidigare beviljandebeslut eller vad M.L själv uppgett i sina ansökningar om assistansersättning. Det faktum att Försäkringskassan värderar det medicinska underlaget på ett annat sätt nu än tidigare kan inte i sig anses innebära att M.L har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter."

- KR Sundsvall mål 1581–22

I målet yrkade den enskilde att denne skulle beviljas sondmatning nattetid som ett grundläggande behov. Den enskilde i fråga har en komplicerad ämnesomsättningssjukdom som föranleder att denne inte får utsättas för längre fasta. Varje natt behöver sondmatning göras under 6 timmar, men den behöver kopplas av och på 5–6 gånger per natt på grund av olika skäl. Under tiden däremellan behöver sonden övervakas för att överse eventuella stopp i tillförseln av näring. Kammarrätten konstaterar i målet att alla moment kopplat till sondmatningen under dygnsvila (inklusive övervakning), förutom förberedelse och efterarbete med sådana måltider (exempelvis spolning av sonden) ska bedömas vara ett grundläggande behov. Ett liknande resonemang fördes i nedanstående mål.

- KR Sundsvall mål 2491–22

Intressanta domar — Högsta förvaltningsdomstolen

- **HFD mål 2285-2289-21**

Försäkringskassan förklaras i domen ha rätt att neka utbetalning av assistansersättning om tidsredovisningar inte skickas in månadsvis även för de fall då beslutet väntar på omprövning av Omprövningsenheten.

- **HFD mål 2143–21**

Kommuner har ingen grund att avslå en begäran om ersättning för utförd assistans enbart på grund av när i tiden tidrapporter lämnats in, under förutsättning att det kan konstateras att arbete faktiskt utförts.

- **HFD mål 733–22**

HFD förtydligar i domen att det inte är tillräckligt att majoriteten av ett assistansbeslut utförs på OB-tid för att kunna beviljas ett förhöjt timbelopp från Försäkringskassan

- **HFD mål 7294–21**

Enligt huvudregeln får den som är beviljad assistans inte ha med sig sina assistenter då denne vistas i skolan. Frågan för HFD att ta ställning till var huruvida Komvux ingår i bestämmelsen. I domen säger nu HFD att även studier vid Komvux omfattas av begreppet skola vilket innebär att den som är beviljad assistans inte får ha med sig sina assistenter i samband med sådan utbildning.

Lagstiftning inom LSS

- LSS lagen, lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Utöver personlig assistans handlar den även om totalt nio olika insatser inom LSS.
- Förordning (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade.